תלמוד בבלי · אחרונים · יד דוד

יד דוד על מגילה

רבי יוסף דוד זינצהיים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יד דוד על מגילה

רבי יוסף דוד זינצהיים

מקור הטקסט: פנינים · רישיון: GNU FDL 1.3

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יד-דוד-על-מגילה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 9
דף ד. 12
דף ד: 13
דף ה. 14
דף ה: 16
דף ו. 17
דף ו: 18
דף ז. 18
דף ז: 19
דף ח. 21
דף ח: 21
דף ט. 21
דף ט: 24
דף י. 24
דף י: 25
דף יא. 25
דף יא: 25
דף יב. 25
דף יב: 26
דף יג. 26
דף יג: 26
דף יד. 28
דף יד: 29
דף טו. 30
דף טו: 30
דף טז. 31
דף טז: 31
דף יז. 31
דף יז: 32
דף יח. 33
דף יח: 34
דף יט. 35
דף יט: 36
דף כ. 37
דף כ: 38
דף כא. 39
דף כב. 41
דף כב: 42
דף כג. 44
דף כג: 45
דף כד. 45
דף כד: 46
דף כה. 48
דף כה: 48
דף כו. 49
דף כו: 50
דף כז. 50
דף כז: 51
דף כח. 52
דף כח: 52
דף כט. 53
דף כט: 54
דף ל. 54
דף ל: 55
דף לא. 56
דף לא: 56
דף לב. 57

דף ב.

מסכת מגילה פרק ראשון

השגת הראב"ד על בעל המאור למסכתא זו בתמים דעים סימן רמ"ג חידושים למסכתא זו בספר הזכרונות וחיי יצחק שבסוף ספר תועפת ראים:

מגילה עיין על כל הדף דינא דחייא ח"ב קכ"ט ק"ל. ודקדק בטורי אבן למה לא אמר קורין את המגילה ובאמת נ"ל שאין קפידא שהרי לקמן בפ"ב תנן באמת אין קורין את המגילה ולא מלין ולא מזין כו' ועוד וכי לא סגי דלא קורין בזמנים הללו אלא שהמגילה נקראת מאנשים נפרדים לא ראי זה כראי זה ועכשיו נדפסו חידושי הריטב"א וראיתי שגם הוא דקדק כן והביא ראי' מדקתני קורין את שמע ותירץ דהתם כל אחד חייב לקרות והכא אחד קורא ואחרים יוצאין:

לא פחות ולא יותר. עיין בר"ן שכתב ג"כ כלשון רשי' והוסיף ולא יותר דהיינו י"ו ונתקשו המפרשים הרבה בדברי רשי' והר"ן והנכון לפי פשוטו דוודאי לפי המכוון הי' לו לומר לא קודם לכן ולא אח"כ ומדנקט לא פחות ולא יותר הייתי מפרש שחיובא הוא לקרות בכל זמנים הללו ולא הייתי מפרש או או לכן פירשו דלא פחות על פחות מי"א קאי ויותר על יותר מט"ו קאי כי אין חיוב לקרות אלא פעם אחד וכן כתב בית דוד על המשניות ובית דוד למהרי"ד דף קכ"ו אמנם באמת למה נקט התנא האי לישנא ולא נקט לא קודם לכן ולא אח"כ ומה שכתב בית דוד על המשניות דסירכא דלישנא דפי"ט דשבת גבי מילה נקט הוא דוחק כמ"ש בשושנים לדוד אלא נתכוין התנא למה שאמרו דילפינן זמן זמניהם מן ולא יעבור להכי נקט לא פחות מן זמן זמניהם ולא יותר מן זמנים הנ"ל מכח ולא יעבור ונראה שלזה נתכוון הריטב"א ע"ש וכן הר"ן ועיין פרי חדש במים חיים ג' ע"ד יצחק ירנן ע"ה ע"ד מהרי"ט סימן קכ"א זרע יצחק:

כרכים המוקפים מימות יהושע בן נון רשב"ץ ח"ג סי' רצ"ז ליקוטי הרמב"ן קצ"ג קצ"ד ולשון הר"ן עיירות המסופקת שער המלך ח"א ק"ד יצחק ירנן ע"ו ע"א גט מקושר קמ"ט שמן המור חא"ח סימן י"ח ואני הארכתי בזה בפסחי' דף ק"ח ובשונה הלכות נ"ה לימודי ה' לימוד קכ"ז ובברכי יוסף ובמחזיק ברכה:

אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה מלכי בקודש קי"ד זרע אברהם ח"א י"ט רוח אלי' בלשונות ל"ג. גינת וורדים חא"ח כלל א' סימן י"ב לימודי ה' לימוד קכ"ח ובענין הקריאה של בני הכפרים נחלקו הפוסקים שי"א שבמקומם הי' קורין וכן דעת הראב"ד וכן כתבו התוס' ביבמות והרא"ש שם לחד שינויא אמנם הר"ן והרשב"א וריטב"א סוברים שהי' קורין בכרכים אלא שנחלקו בזה שי"א שבן עיר מוציאם וי"א שאחד מבני כפרים קורא

בעיר דבן עיר אינו מוציאם והא דאין קורא בעירם מפני שאין מתאספין בעירם שאין להם חזן הכנסת ולא שליח צבור ובסוף המשנה כתב שאחד מבני הכפר קורא ולפמ"ש ניחא דעכ"פ יש להם א' לקרות רק בעירם אין מתאספין:

חל להיות בג' או בד' כו' חל להיות בה' עיין עדות ביהוסף ח"ב סימן מ"ב:

מנלן כדבעינן למימר לקמן והקשה התוס' בזבחים דף פ"ט ד"ה מנל"ן דמאי מקשה כדבעינן למימר לקמן הלא ברייתא היא ודילמא לא ידע הברייתא ועיין מה שתירצו בתוספות הרא"ש וברי"ט והרשב"א בחדושיהם ובהרמנותא דרבנן נ"ע אפשר לומר דהך מקשה דפריך מנלן כדבעינן למימר לקמן הבין דאם כוונת המקשן הראשון דפריך מנלן לפי שהוא מפרש מה שאמר במתניתן אלא שהכפרי' מקדימין ליום הכניסה שהם מעצמם מקילין להקדים ליום הכניסה וא"כ לא הי' לו להקשות מנלן אלא הי' לו להקשות בי"א בי"ב והא י"ד וט"ו כתיב וא"כ איך מניחים לבני כפרים לקרות אלא וודאי דידע דחכמים הקילו עליהם וברצון חכמים עושין (ולפיכך לא הקשה והא י"ד וט"ו כתיב) וא"כ גם מנלן מקשה הא בע"כ אתה יודע דתקנת חכמים הוא כדי שיספקו מים ומזון ועל זה השיב הכי קאמינא ידעתי גם ידעתי דתקנת חכמים הוא אלא על החכמים גופא קשה. ובע"כ צ"ל דיש להם רמז מן הכתוב שרשאים לתקן כן. ומעתה אני שואל היכן נמצא הרמז. ועיין מה שכתב בזרע אמת בחדושים סימן נ"ה:

אתא רבנן ועקרו תקנתא דתקיני אינשי כנסת הגדולה עיין פרח מטה אהרן ח"א צ"ב ע"ג. בני חייא קפ"ב קפ"ג פרי עץ חיים ל"ח ע"ג. זרע אמת בחדושים סימן נ"ה:

ואימא זמנים טובא. זרע אמת בחדושים סימן נ"ד מעיין גנים דף כ"ב כ"ג:

י"ג זמן קהלה לכל היא רשי' פירש שנקהלו למלחמה. והקשה הרא"ש דניהי שנקהלו מ"מ כיון שקבעו הקריאה ביום י"ד וט"ו מנלן למקרות בי"ג ועוד הקריאה תליא במנוחה ואפשר לומר ע"פ מה שהקשה התוס' לקמן דף ה' דרבי רצה לעקור ט' באב מתשיעי ולקבעו בעשירי וצ"ל לפי קושייתם שם דזה לא הוה בכלל אין ב"ד יוכל לבטל דברי ב"ד חברו כיון דלא הוי רק שינוי מיום ליום וא"כ מאי איך עקרו תקנתא דתיקנו אנשי כנסת הגדולה הא לא הוי רק מיום ליום. ולכאורא יש לומר דגבי ט' באב שאני דאדרבא יוד מסתבר טפי לקבוע בו תענית ולהכי כיון דמסתב' טפי לא הוי עקירה ושפיר מקשי איך עקרו אמנם בי"ג לא שייך זה דוודאי יותר מסתבר לקבוע בי"ג ששם הע עיקר הנס דהיינו ביום המלחמ' ולא ביום המנוחה שלא איר' דבר רק בשנה ראשונה לא הי' באפשרי לשמוח עד שהי' להם מנוחה וכיון שבשנה ראשונה כך היתה והם מעצמם עשו תקנו להם כן אף להבא אבל לעולם י"ג מסתבר טפי והוה כמו ט' באב ולכן קאמר שפיר

ולא צריך לרבוי דממילא ידעינן דלא הוי עקירה ושוב מצאתי קרוב למ"ש בזרע אמת בחדושים סימן נ"ה ועיין גט מקושר קמ"ט ברכי יוסף קצ"ב זרע יעקב סימן ע"ג יצחק ירנן ע"ה ע"ד. פרי עץ חיים ל"ח ע"ג ובמקרא קודש:

ואימא שיתסר ושבסר ולא יעבור כתיב. עיין מחזיק ברכה חי"ד ק"ז ע"א פרי עץ חיים ל"ח:

זו דברי ר"ע סתימתאה כתבו התוספות בקמא דף ק"ג דלעולם מהדרינן לאוקמא המתניתין כר"ע. ועיין בריכות המים נ' ע"ב:

אימתי בזמן שהשנים כתקנן. עיין שער המלך נ"ז ע"א עדות ביהוסף ח"ב סימן מ"ב בריכות המים דף נ' ע"ב לשון לימודים חא"ח נ' ע"ג:

רש"י אלא שהכפרים כו' וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר הראשונים הקשו על רש"י כיון שאינו מחויב בדבר איך מוציא ועוד דבירושלמי מוכח דלא כרש"י ומהרם בן חביב בתשובה הובא בספר גינת וורדים כללא סימן י"ב כתב דרש"י ס"ל כי מטעם ערבות הוא מוציא כדק"ל בברכות דף מ"ט והירושלמי לית לי' הך סברא דערבות ובחקרי לב דף ע"ח הקשה עליו מהירושלמי דפ"ג דברכות דגם הירושלמי ס"ל כן והנה הך מעשה דשמעון בן שטח המוזכר בתלמודינו בברכות דף מ"ח איתא בירושלמי פרק שלשה שאכלו ובבראשית רבה פרשה צ"א וכפי מה שפירש הרב יפה תואר שם ח"ד מ"ד ס"ל דאכל שמעון בן שטח כזית דגן ואפ"ה קאמר חלוקן עליו חבריו על שמעון בן שטח [ודלא כר' אלי' שנדחק בפרושו] אמנם מה שדחק לומר ביפ"ת דה"ט דחלוקין לפי שבשעה שהוא אכל הי' כבר שבעו ואין מצטרפין הוא דוחק ועוד דהא עכ"פ הי' יוכל להוציאן אלא היינו טעמו דחלוקין דהירושלמי ס"ל כדעת בה"ג שהביא רש"י בברכות שם דאע"ג דאכל כזית אינו מוציא למי שאכל כדי שביעה ול"ל הטעם בערבות נמצא דמה שאמר בירושלמי פ"ג היינו להך מ"ד דלא הי' חולקין עליו חבריו על שמעון בן שטח רק מטעם אחר ואם ברייתא היא מדאמר תני אתיא כשמעון בן שטח אבל מה שאמר במגילה דאין בן עיר מוציא היינו כדעת החולקין על שמעון בן שטח ס"ל כבה"ג ולית להו טעם דערבות אמנם לתלמודינו שם בברכות דכ"ע ס"ל באכל כזית דגן יצא וכ"ע אית להו טעם ערבות שפיר בן עיר מוציא בן כפר מטעם ערבות והירושלמי לשיטתיה אזיל ועיין רוח אלי' בלשונת ל"ג. ועיין בריטב"א דמוקי להא דירושלמי ביחיד אבל בעשרה מוציא:

רש"י אבל בזמן הזה כו' ונמצא אוכלים חמץ הריטב"א הקשה על רש"י דלא חיישינן להא כדמוכח בר"ה ושם הארכתי ועוד הקשתי על רש"י דאכתי איך נתוקן וכעת אני רואה להמאירי דפירש דמיירי בזמן שאין השלוחים יוצאין מכח הגזירות והשמדות וא"כ

הכל ניחא דאז קובעין ע"פ הקביעות ונמצא בקריאת המגילה תלוי פסח ואם מקדימים יקדימו לעשות פסח. ועיין במלכי בקודש קי"ד ע"ב שדה הארץ פ"ו ע"ג:

רשי' אלא לאו רבנן דהוי מקמי ר"ע. עיין מהרש"א מה שנדחק בדברי רש"י ולע"ד הקלושה דוודאי ר' יהודה אמר דבריו על ברייתא אחת מדמוזכר בה מגילה נקראת ועליה קאמר ר' יהודה אימתי והך אימתי בע"כ הוא לפרש דאל"כ מה הקשה הגמרא איך אליבא דר"ע אפי' בזמן הזה איתא להך תקנתא ודילמא ר' יהודה באמת קאמר הך אימתי לחלוק אלא וודאי דהגמרא סבר דהך אימתי לפרש וא"כ בע"כ ר' יהודה לאו אמתניתן קאי דהא מתניתין ר"ע דאפי' בזמן הזה איתא אלא בע"כ ר' יהודה על ברייתא קאי דתני נמי בה כמתני' והם רבנן ועלה קאמר ר"י אימתי ומוכח דבזמן שהשנים כתקנן קורין אותה בזמנו וממילא מוכח דהנך רבנן קודם ר"ע דהרי ר' יהודה בזמן ר"ע ותלמידו וא"כ הרי בזמנו הי' הגזירות והאיך קאמרי רבנן דקורין אותו בזמני' הללו אלא וודאי דקודם ר"ע הי' קודם הגזירות:

דף ב:

כרכים המוקפות חומה כו' מנה"מ שונה הלכות ס"ח ע"ב:

ואימא פרזים בי"ז כו' מעיין גנים כ"ב כ"ג:

אי הוה כתיב את כו' אתי את ופסיק והקשה בשער אפרים סימן מ"ח דהיכא אמרינן דאתי את ופסיק והרי גבי כיור כתוב את ידיהם ואת רגליהם ופירש רש"י בפ' כי תשא ידיהם ורגליהם בבת אחת והוא גמרא דזבחים י"ט אלמא אדרבא דאת מחבר ולא פסיק. ועיין שם בארוכה ובספר אש דת דף י"ט תירץ דוודאי גבי קידוש מסברא הוה אמרינן דלא היה ידיהם ורגליהם בבת אחת א"כ את למה לי אלא בע"כ אתי להורת דיהי' בבת אחת אבל הכא אי לאו את אדרבה הוה אמרינן יום י"ד וט"ו א"כ את בע"כ פסיק דאל"כ את למה לי וקבע זה בכלליו הרב הגדול בעין זוכר אות א' סימן ל"ב וכתב שגם מהרח"א בישרש יעקב כתב כן [ואני כעת לא מצאתי שם] ואולם בעבודת ישראל שדא נרגא בדברי הרב אש דת דמנליה דשם מסברא היינו אמרינן לא בבת אחת אדרבה מסברא היינו אמרינן בבת אחת כמו י"ד וט"ו. ועיין בטורי אבן דתליא בפלוגתא דרבי יאשי' ור' יונתן והתירוץ הפשוט הוא דבשלמא גבי קידוש אפשר לקיים שניהם כאחת ממש ידיהם ורגליהם וכן בכל שני עניינים שאפשר לקיים ברגע אחד ממש התם דרשינן את כן לחבר אבל הכא הרי אי אפשר להיות הקריאה י"ד וט"ו כאחת ממש שהרי הם שני ימים נפרדים כל כה"ג לא דרשינן את לחבר דבעי שניהם אלא בחד סגי אמנם גבי קידוש

אע"ג דלא כתיב את עכ"פ שניהם בעי ידיהם ורגליהם כאחת נמצא לפ"ז דכל היכא דבעי תרוייהו רק הספק אם בעי כאחת ממש על זה אנו אומרים את לחבר דבעי כאחת אבל כל היכא דאי אפשר כאחת ממש ורק הספק דאי בעי תרוייהו או בחד סגי בזה אמרינן את להפסיק ועיין מנחת בכורים ט"ו ע"ד מעיין גנים כ"ג ע"ב גט מקושר קמ"ח ע"ד:

אלא שושן דעבדא כמאן. מלכי בקודש קי"ד פר"ח במים חיים נ' ע"ב:

מנצפך צופים אמרו עץ חיים פרשת ראה ק"ט ע"ד ועיין על סוגיות הגמרא מקום שמואל שער התירוצים:

תוס' ד"ה והא אמר רב חסדא. עיין במהרש"א ויש ט"ס בדבריו וצ"ל ולא הוה קשיא ליה התם מעיקרא אלא מאלה המצות וכן כתב בספר שדה ארץ דף פ"ו ועיין זרע יצחק רצוף אהבה:

דף ג.

ושום שכל אלו פסקי טעמים. עיין ב"ב י"ד ד"ה בפורעוניתא לא מתחלינן:

ביום ההוא יגדל המספד. אש דת ס"א ע"ב:

כמספד אחאב בן עמרי. ב"ק י"ז ד"ה והלא לפני אחאב:

וכי מאחר דלא חזו. עין יוסף מ"ט ע"ג:

כהנים מעבודתם וכו' ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכתב הר"ן דדוקא בדאיכא שהות ביום לעבוד עבודה הא לאו הכי וודאי מקרא מגילה שהוא מדרבנן לא דחי עבודה שהוא דאורייתא. והט"ז בסימן תרפ"ז כתבו דוודאי מדקאמר בסמוך ת"ת ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף הך עדיפא היינו לדחות לגמרי דהא בשעה שקורא המגילה אי אפשר ללמוד ה"ה עבודה ומקרא מגילה דעדיפא נמי עדיפא לדחות לגמרי ודקא קשיא לי' להר"ן שהרי עבודה מדברי תורה ומקרא מגילה מדרבנן לא כן הוא דמגילה מדברי קבלה ודברי קבלה כדברי תורה דמי ע"ש מה שכתב דמגילה כדברי תורה הא ליתא לדברי הר"ן שהרי הר"ן כתב גבי עיירות המסופקות דאי הוה ספק שקול ה"ל ספק דדבריהם ולקולא ואי דברי קבלה כדברי תורה א"כ ה"ל ספק של תורה להחמיר (וממקום שבא הט"ז מצום גדליה נמי מקילין כמו שאר דרבנן וכן דעת הרמב"ן בליקוטים והביאו הרשב"א ומ"ש דתלמוד תורה נדחה לגמרי הריטב"א כתב דמקרא מגילה מצוה עוברת ותלמוד תורה אפשר למחר הרי דהריטב"א קורא ת"ת מצוה שאפשר למחר ולא נדחית לגמרי וטעמא דמילתא דכל דאין תורתן אומנתן וודאי מצד דין תורה אין חיוב כל היום והרי במנחות אמרינן אפילו לא קרא אלא פסוק אחד בשחרית ואחד בין הערביים יצא ותדע דהא הכא באין

תורתן אומנתן מיירי ולכל אדם וא"כ ידחה ת"ת שאר המצות כולן ובאמת אפילו תפלה אינו דוחה אלא רשב"י וחבריו אלא וודאי צ"ל דזה לא קרי דחיה לגמרי בת"ת וכמ"ש הריטב"א ואף החולקים וסוברים דמקרא מגילה דוחה עבודה לגמרי היינו משום דיש כח ביד חכמים לעקור בשב ואל תעשה וכבר האריכו האחרונים על דברי הט"ז לכן לא אאריך עוד פה. ושוב ראיתי בזרע אמת בשו"ת א"ח סימן צ"ח שכתב קצת מזה:

אמר ליה עתה באתי. אש דת כ"א ע"ב:

רש"י מ"ט איבעית דכתיב אבל חרדה גדולה נפלה עליהם לכאורה פשיטא דהא הגמרא הביא הפסוק ומה הוצרך רש"י לפרש ואפשר לומר דהיה מקום לומר דהחרדה היה מחמת דבר אחר אבל לא משם דמזלייהו חזי המראה לכך דייק רש"י מן הפסוק דכתיב לא ראו אבל חרדה דמשמע אע"פ שלא ראו אבל חרדה נפלה מכח המראה לזה הקשה מ"ט איבעית וכ"כ במנחת בכורים ועיין עין יוסף ו' ע"ד:

רשי' עתה באתי על של עכשיו גופי הלכות קט"ו ע"ב:

תוס' ד"ה מבטלין כו'. והקשה בראש יוסף הלכות מגילה אי מקרא מגילה אינו דוחה עבודה לגמרי א"כ מאי קמיבעיא ליה מקרא מגילה ומת מצוה איזה מהן עדיף הא מת מצוה דוחה עבודה לגמרי ומקרא מגילה אין דוחה עבודה לגמרי וי"ל דהא דדוחה לגמרי היינו באין שהות כדמוכח מלאחותו דבהכי מיירי ובאין שהות לעשות שתיהן הא נמי פשיטא ליה דמת מצוה קודם ורק האיבעי' ביש שהות לעשות שתיהן אמנם למאן דמפרשי דבאמת האיבעי לא הוה רק באין שהות אבל ביש שהות מקרא מגילה קודם כמו שנראה מדברי הרמב"ם (ועיין בב"י ובא"ם) באמת ס"ל דכל הדחיות דהכי היינו לגמרי. ועיין לשון לימודים קי"ח בארוכה דינא דחיי ח"ב קכ"ה קכ"ו דברי דוד סימן ט"ו זרע אמת בשו"ת סימן צ"ח. שנות חיים ק"ס גט מקושר דף קמ"ה ע"ב:

תוס' ד"ה אמש. שנות חיים ק"ט:

תוס' ד"ה וילן יהושע. שנות חיים ק"ס:

דף ג:

גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין משכנות יעקב קי"ט ע"ג:

עבודה ומקרא מגילה פנים מאירות חלק ראשון נ"ו קול בן לוי כ"א מלכי בקדש ק"נ ע"א. שונה הלכות דף ס"ד ועיין בארוכה על כל הסוגיא חוות יאיר סימן ח' ט' י' י"א מהריט"ץ סימן רפ"ז ומה שכתבתי בעמוד

א' גני כהנים מעבודתם ובתוספות ד"ה מבטלי':

מקרא מגילה ומת מצוה מגן שאול בלשונת מ"א בית דוד א"ח קכ"ה ע"ד זרע אמת סימן צ"ח:
דאמר מר גדול כבוד הבריות לשון לימודים חא"ח קי"ח ע"ג זרע אברהם ח"א ס"ט ע"ג מכתם לדוד ק"כ ע"ב צרור החיים פ"א ע"ב יצחק ירנן י"ז ע"ד:
כרך וכל הסמוך וכל הנראה עמו מהריט"ץ סי' ק"כ מהר"ם אלשאקר סימן ק"י שונה הלכות ס"ט ע"א ועיין כנסת הגדולה א"ח מהדורא קמא סימן תרפ"ח דף צ"ד יתר הבז דף מ"ג:
בשלמא נראה אע"פ שאינו סמוך כו' מקשים כשם דידע דנראה מיירי דיתבה בראש ההר למה לא ידע דסמוך ואינו נראה דיתבה בנחל ועיין בט"ז ובמחזיק ברכה דף קכ"ו ואפשר לומר דנחלקו הפוסקים אי שיעור מיל קאי לתרווייהו וגם אנראה או אסמוך לבד אבל נראה אפי' יתר והמקשה הי' מסופק איזה מהם אמת ולכך מקשה הכי בשלמא אם נאמר דנראה מיירי אפילו חוץ למיל וסמוך דוקא בתוך מיל ל"ק כי י"ל דחוש הראות אינו משיג עד מיל ממש ולהכי שפיר משכחת סמוך אע"פ שאינו נראה כשהוא מיל ממש ונראה אע"פ שאינו סמוך נמי משכחת חוץ למיל דיתבה בראש ההר אבל אם נאמר דנראה נמי בעי תוך מיל וא"כ סמוך שאינו נראה היכא משכחת כיון שהוא בתוך מיל וודאי נראה ומשני דאפ"ה ביתבה בנחל אינו נראה:
כרך שישב ולבסוף הוקף עיין ליקוטי הרמב"ן ח' ע"א בני יהודה ק"ב שדה הארץ פ"ו:
אין לו עכשיו והי' לו קודם לכן. חולין ס"ה ד"ה אע"פ:
רשי' גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת דכתיב לא תוכל להתעלם והקשה מהרש"א דזה הוא הוה אמינא שבגמרא שם בברכות אבל לפי המסקנא מוקי לה הגמרא בלאו דלא תסור דוקא שנדחה לפי שהוא דרבנן והכי נמי מקרא מגילה דרבנן וכן כתב הר"ן וכן הקשה הרא"ם בביאורו לסמ"ג על רשי' והניח בצ"ע ונראה דרשי' לא רצה לפרש כדברי הר"ן כיון דמקרא מגילה דרבנן הוי כלאו דלא תסור דאי מהא לא ארי' דרשי' אפשר סבר דמגילה הוה כדברי קבלה וחמור מדברים שנכללו בלאו דלא תסור ואין נדחה מפני כבוד הבריות לכן הוצרך רשי' לומר דאפילו דאורייתא נדחה ולקושיות מהרש"א והרא"ם סבר רשי' כמו שכתב התו' בשבועות דף ד' דמה דמתרץ התם איסורא מממונא לא ילפינן היינו דלא אסיק אדעתי' ומה דמתרץ לבסוף על ולאחותו שב ואל תעשה שאני דכיון דמוכח בל"ה דשב ואל תעשה אפילו דאורייתא נדחה מפני כבוד הבריות א"כ ה"ה גבי והתעלמת נמי הטעם משום דשב ואל תעשה הוא ולהכי נדחה וכן מבואר עוד מתו' ממקומו' אחרים בפרט בב"מ כמו שהארכתי במקום אחר וא"כ

מגילה אף שמדברי קבלה הוא שפיר ילפינן דנדחית כיון דשב ואל תעשה הוא כמו דנדחה והתעלמת בשב ואל תעשה וה"ה דהוי רשי' מצי למימר מלאחותו אלא שרשי' רבותא קמ"ל דאפי' בהתעלמת נמי הטעם משום דשב ואל תעשה הוא וכן מבואר למעיין ברשי' בברכות ועיין באר יעקב ל"ט ע"א מקרא קודש פ"ב שאגת ארי' דף נ"ד ע"א זרע אמת בשו"ת סימן צ"ח מקום שמואל שער התרוצים יצחק ירנן צ"א ע"ב י"ז ע"ד גט מקושר קמ"ד עד קמ"ה קמ"ו. זרע אברהם ח"א ס"ט פנים מאירות ח"א סי' נ"ו חוות יאיר במקומות שציינתי בגמרא:

תוס' ד"ה שהלך ולן. שנות חיים ק"ס:

תוס' ד"ה מת מצוה. זרע אמת בשו"ת סימן צ"ח גט מקושר קמ"ג ע"ד:

תוס' אין מועל. גופי הלכות קט"ז ע"ב:

תוס' ד"ה כרך שאין בו עשרה בטלנין כו'. והקשה מהרש"א דלמה לא הביאו התוס' ראייה כמו שהביאו הרא"ש והר"ן מדאמרינן כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר דמיירי ע"כ באין בו יוד בטלנין א"כ בדומיא דהכי בהוקף ולבסוף ישב נידון שפיר ככרך ע"ש. והפ"ח במים חיים דף ג' הקשה על תוספות דמאי ראי' מייתי מדפריך בסמוך מאי קמ"ל דילמא זהו מה שתי' הגמרא באמת כרך איצטרכי' ליה ותירץ דהתוספות מביאי' ראי' דמאי מקשה דילמא אשמועינן דאפילו מוקף חומה צריך יו"ד בטלנין אלא וודאי המקשה הזה סבור דבאין מוקף מיירי מעתה אם נאמר דהתרצן לא ס"ל כן ה"ל למימרו מוקף איצטריכא ליה דזה היה עיקר הטעות שטעה המקשן אלא וודאי דבין המקשן בין התרצן סבירא להו דהך כרך באינו במוקף מיירי אבל קשה דלהגמרא עצמה מנלי"ה דריב"ל בכרך שאינו מוקף מיירי עד שנצרך לומר כרך איצטרכיה ליה אע"ג דאתא מעלמא ודילמא בכרך מוקף מיירי וזה הוי חידושא ומכח קושיא זו לא הביא הרא"ש והר"ן ראיה זו ע"ש בפר"ח אמנם י"ל אדרבה דראיות התוספות נכונה ומה דהקשה הפר"ח דמנליה להגמרא גופיה י"ל דהגמרא סמיך על הראיה מאידך דריב"ל שהביא הרא"ש והר"ן מהא דכרך שישב ולבסוף הוקף מעתה זה כוונת התוספות שכתבו בתחילת דבריהם. וצ"ל דמיירי בסתם כרכים האמורים בש"ס והיינו מכח הראיה שהביאו בסמוך דכרך שישב ולבסוף הוקף מיירי ע"כ באין עשרה בטלנין מדקאמר נידון ככפר (דאם לא זו היא כוונתם למה כתבו וצ"ל דמשמע בלא"ה צ"ל). וה"נ משמע דפריך כלומר השתא אתי שפי' דפריך כנ"ל ושוב בא לידי יצחק ירנן ומצאתי בדף ע"ו ע"א שכתב כן. ועיין שער יוסף כ"ג ע"א:

דף ד.

נשים חייבות במקרא מגילה. לשון לימודים ק"כ ע"ב מגן שאול סימן ס"ג פרי חדש במים חיים ג' ע"ב שונה הלכות דף ל"ב ודף ס"ה ע"ג יד אליה דף ק"ט דינא דחיי עשין קכ"ח ע"א שדה הארץ פ"ז זרע יצחק שאלות יעב"ץ ח"ב סימן ק"ב חקרי לב ע"ז:

שאף הן היו באותו הנס ודברי התוספות שער המלך ח"א פ"א ע"ד דברי יוסף נ"ה מגילת ספר עשין כ"ב ע"ג דינא דחיי ח"ב קכ"ו ע"ג ברכי יוסף קל"ח ע"ד פרי חדש במים חיים ג' פ"ב מחזיק ברכה ס"ה ס"ו. עץ חיים פרשת אמור נ' נ"א מקום שמואל שער התרוצים יד אהרן א"ח סימן תרפ"ט בהגהות ב"י לימודי ה' לימוד קכ"ו ולימוד קצ"א יצחק ירנן ע"ד ע"ד:

פורים שחל להיות בשבת. בית דוד א"ח קכ"ו שער אפרים סימן מ"ו בני חייא קפ"ד ע"ג זרע יצחק רצוף אהבה:

מאי אריא פורים אפילו י"ט נמי. לפי מה שפירשו התוספות בבכורות והביאו בחק יעקב דמפורים דרשינן הלכות פסח א"כ י"ל דוודאי בסתם פורים דאין דורשין בהלכות פורים כמ"ש התוספו' שפיר דרשי' בהלכות פסח אבל כשחל בשבת דרשינן בהלכות פורים ולא בהלכות פסח וזה הוא מה שאשמעינן ריב"ל וא"כ מאי מקשה הגמרא מאי ארי' פורים וגם מה צריך לדחוקי לגזור משום דרבה דהא וודאי דוחק עצום דהא כבר כתב רש"י לקמן הכל חייבין מתוך שהוא מחוייב בדבר הוא בהול וא"כ כיון שאין מחויב בדבר שהרי כבר יצא מאתמול לא שייך גזירה דרבה ואפשר דזה בא תוס' לתרץ בד"ה מאי אריא פורים דדבריהם תמוהים כמ"ש המפרשים אמנם אפשר זה באו לתרץ דממילא ידעינן דדרשת פורים תדחה דרשת פסח דהרי דרשת היום עצמה חובה כל כך שאפילו שדורשין למד יום מקודם דורשין בו ביום עצמו פורים שאין דורשין מקודם וודאי חובה בו ביום והיא תדחה לדרשה של פסח ועיין מעין גנים דף כ"ג ידי אליה דף ג' פרי צדיק דף פ"ו פרי האדמה ח"א דף כ' מקום שמואל בשו"ת דף ע"ב ע"ב. זרע יצחק. מנחת בכורים יד אהרן סימן תכ"ט בהג"הות ב"י. רצוף אהבה ושוב בא לידי בריכות המים וראיתי שהוכיח מזו הקושיא דאף בהלכות פסח דרשינן ואינו נראה דוודאי בכה"ג מדחא דחינן לדרשות פסח:

פורים איצטרכי לי' פרי חדש במים חיים ג' ע"ב. בני חייא קפ"ד ע"ג:

מ"ד נגזור משום דרבה רש"י כתוב דנגזור דרשא אטו קריי' ובאמת קרייה גופא גזירה היא ואיך נגזור גזירה לגזירה ונראה כי רש"י סבר שהי' הדורש דורש והמגילה לפניו שכן כתב בד"ה שואלין לדרוש אגרת פורים ברבים וא"כ כמו שבקריאה גזרינן ה"א

דה"נ בדרשא קמ"ל דלא ולשון אטו שכתב רש"י לאו דוקא אלא כלומר כמו אמנם לדעת התוספות כפי מה שפי' הריטב"א שהיו דורשין הלכות פורים וודאי קשה מאי גזירה שייך וצ"ע ועיין לימודי ה' לימוד קצ"ו:

חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולשנותה ביום דינא דחיי ח"ב קכ"ו ע"ד שונה הלכות ס"א עד ס"ב:

תוס' ד"ה הא אלפעל בנינהו שער יוסף נ"ג ע"א. ברכי יוסף קצ"ד ע"ג:

תוס' ד"ה נשים נתקשה בחקרי לב דף קע"ז למה הנשים חייבות בשמיעה והאנשים בקריאה ולמה עשו חכמים כך אי רצו לחייבם ה"ל לחייבם לגמרי ואי רצו לפטור ה"ל לפטור לגמרי וע"ש מה שתירץ ונ"ל דדעת בעל ה"ג ושאר פוסקים הוא דבאמת מצד הדין נשים פטורת כמו שפטורה מכל מצות עשה שהזמן גרמא [ואף שהוא מדרבנן] אבל מכח מה שהן היה באותו הנס חייבו אותן חכמים וא"כ די אם שומעם פרסום הנס יהי' שומעין ממי שיהי' כי אין החיוב רק לידע פרסום הנס אבל האנשים הוטל עליהם חובת הקריאה וכיון שהוטל עליהם חובת הקריאה צריכי' שישמעו ממי שמחויב כדי להוציאם אבל הנשים לא הי' אפשר להטיל חובת הקריאה בשביל שהוא מ"ע שהזמן גרמא רק פרסום הנס עליהם הוטל ומה שכתב בחקרי הלב דקריאות המגילה בכלל תלמוד תורה ולהכי נשים פטורת יש לדקדק דא"כ מה קאמר לעיל דמבטלן ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה מאי מבטלין הא מקרא מגילה גופא ת"ת הוא ואפי' אם נאמר דיהי' ת"ת של רבים א"כ קריאת המגילה ברבים נמי ת"ת של רבים היא. ועיין על התוספו' בספרים שציינתי בגמרא ובית אברהם כהן צ"ח גט מקושר ק"מ ע"ד:

תוס' ד"ה שאף הן הי' באותו הנס עיין מה שציינתי בגמר' לימודי ה' ק"ה ע"א גט מקושר קמ"ו קמ"ז:

דף ד:

למימרא דתקנתא דכרכין כו' מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן הפרי חדש הקשה לפירש ר"ת דפירש דזמן קהלה לכל שהכל מתאספין א"כ יקראו בני כפרים תמיד בי"ג שהם מתאספי' ולמה הרחיקו כל כך ובמקרא קודש תירץ דבאמת הי' קורין כל פעם בי"ג ומה שאמר ביום הכניסה כוונתו ליום ג' ודבריו דחוקים טובא חדא דוודאי מפשטות לשון המשנה לא משמע כן ותו דבי"ב איך אשכחן ואם חל בשבת א"כ י"ג בע"ש הוא שהוא זמנו ולא הי' דוחין וגם מלשון הגמרא דכאן מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן לא משמע כלל כפרושו ולעיקר הקושיא כבר היא מתרצת במה שכתוב הרא"ם בביאורו

לסמ"ג וז"ל וא"ת והא אי אפשר שלא יתקבצו בני הכפרים ב"י"ג שהוא יום התענית לקרות ויחל ובפורים עצמו לקרות פ' ויבא עמלק וי"ל דאין הכפרים מקפידין כל כך אלא על הקריאה שתיקן משה רבינו שהוא ב' וה' שאע"פ שהוא מתקנת עזרא היינו שמשה לא תיקון אלא ג' פסוקים ועזרא תיקון עשרה לכך נקראת על שמו אבל תענית אסתר ופורים שאינו מתקוני משה רבינו לא קפדי כולי האי ע"כ והוא מהירושלמי הביאו הריטב"א והמאירי אמנם שוב ראיתי שדבר זה במחלוקת שנויה שהמאירי הביא בשם השאלתות שיום הכניסה היינו י"ג שהוא יום התענית וא"ת היכא משכחת י"א וי"ב תירץ כשחל בערב שבת שיש מתענין בע"ש שהוא י"ב ויש מתענין ביום ה' שהוא י"א ע"ש במאירי בדף ב' ע"ב שהוא כתב שאין נראה כן ובאמת לא ידעתי לכוון כלל סוגי' הגמרא לפי ושוב עיינתי בשאלתות פ' כי תשא וראיתי לכאורה שהוא מפורש חל להיות דקתני במתני' לא על פורי קאי אלא על יום הכניסה וזה אי אפשר לפרש במשנתינו ולא בגמרא דלא יתכן כלל ובוודאי דהוא נמי הי' מפרש חל להיות על פורים ותמהני על הרב בעל שאילות שלום שלא העיר כלל בדבריו. ועיין ברכי יוסף קצ"ב ע"ב:

כיצד חל להיות בשני כו'. מרכבת המשנה ח"א פ"א דמגילה הי"ד:

ויעבירנו ארבע אמות בר"ה וכתב רש"י אפי' לן בשדה וכוונתו לתרץ קושיות התוספות למה לא אמר שמא יוציאנו מרה"י לר"ה וכן כתב בפרי חדש במים חיים. ועיין דינא דחייא ח"ב ק"ל ע"ד שער אפרים דף ט' ע"ג רוח אלי' בלשונת ל"ב ע"א זרע יצחק יצחק ירנן קכ"ג ע"ג. ועיין מה שכתבתי בסוכה:

וה"ט דלולב וה"ט דשופר בית יעקב סימן ע"ח לימודי ה' לימוד ל"ג. ועיין מה שכתבתי בסוכה:

רש"י ד"ה הכל חייבין. לימודי ה' לימוד קצ"ו:

תוס' ד"ה ויעבירנו לימודי ה' לימוד קצ"ו:

תוס' ד"ה ויעבירנו כו' אבל במוצאי יום הכפורים כו' לא הוי אלא איסור דרבנן היינו כיון דכבר עבר היום ולילה ורק האיסור שלא הבדיל:

דף ה.

מגילה בזמנה כו' רשי' פירש בזמנה בי"ד שלא בזמנה כפרים המקדימין והקשו על רשי' דהא בימי רב ורב אסי כבר בטלה הקדמה ליום הכניסה כדאיתא לעיל בדף ב' כמ"ש הרא"ש והר"ן ובאמת קשה לדבריהם דהא הגמרא מסיק דהא דאמר רב ערב שבת זמנו לאפוקי מדרבי דאמר הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה ובוודאי אף רבי

לא אמר אלא בזמן שיש הקדמה ליום הכניס' לבני כפרים אבל בזמן שאין הקדמ' לבני הכפרי' אף רבי מודה דעיירות אין קורין אלא בזמנן וכיון דבימי רב לא הי' הקדמה א"כ מאי איצטרך רב לאשמעי' לאפוקי מדרבי ושוב מצאתי להרב יד אהרן בסימן תר"ץ בהגהו' ב"י שהקשה כן וצ"ל דהרא"ש והר"ן מפרשים דלרבי אף בזה"ז ידחה ליום הכניסה דוודאי בלא"ה הי' ראוי להקל על הכפרים אלא בזמן הזה אי אפשר ולכן כל שנדחה עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה כדי שיהי' טובה לבני הכפרי' וקולא עליהם ואפשר שזה כוונת רבי דאמר הואיל ונדחו עיירות ממקומן ידחו ליום הכניסה דהוי ליה למימר בקצרה ידחו ליום הכניסה אלא הא קמ"ל דאע"ג דעתה אין הקדמה מ"מ הואיל ואלו שנדחו ממקומן ואין חשש בדבר מקדימין ליום הכניסה משום בני הכפרים. אמנם רשי' סבר כפשוטא דוודאי אע"ג דבטלי הקדמה מ"מ בזמן שהי' שנים כתקנן וב"ד קבוע ושלוחים יוצאים חזרו להקדמה אלא דר"ע לא חייש אפי' בשעה שאין שלוחין יוצאין סבר הקדמה ועכ"פ כשהי' שלוחים יוצאים מישראל קבועים בא"י וב"ד קבוע ס"ל לרשי' דכ"ע מודה שיש הקדמה דלא מסתבר שרבי והנך תנאי יסברו הכל כר"ע והרי הם הי' אחר רבי יהודא. ועוד הקשו האחרוני' על רשי' כיון דטעמ' דבזמנו ביחיד כיון שהכל קוראים איכא פרסם א"כ מאי מקש' לרב מהא דפורים שחל בשבת שאני התם דכל העולם קורין בי"ד והוי פרסום כמו בזמנם ובאמת הראשונים לא הקשו קושי' זו על רשי' ונראה משום דאפשר לומר דבלא"ה קשה אם הי' כוונת רב כמו שהבין המקשן דע"ש זמנה לענין עשרה בקצרה הוי ליה למימר פורים שחל להיות בע"ש קורין ביחיד אלא וודאי רב טעמ' בעי לומר למה קורין ביחיד משו' דכיון דחכמי' תקנו כן הוה כזמנה ואין הטעם כמ"ש רשי' וא"כ שפיר מקשה כמו דאמרת כיון דחכמים תקנו משום גזירה דרבה הוה כזמנה וכמו שפי' רשי' א"כ מ"ש בני הכפרים נמי כיון דתקנו להם חכמים הוה הכל כזמנו ולאו בפרסם הנס תליא מילת' ונמצא א"כ מה שפירש רשי' דבפרסום תלי' הוא לפי האמת אבל המקשה הוה סבר דהכל תלוי בתקנת חכמים וכל מה שתקנו חכמי' הוה כזמנו ונמצא לפי האמת די"ד שחל בשב' באמ' בע"ש קורין ביחיד והא דלא מוקי למימר' דרב בי"ד שחל להיות בשבת בהכי משום דא"כ לא יצדק ע"ש זמנו וכמ"ש לעיל אע"פ שהדין אמת והמקשן והתירצן אין מחולקין רק בטעם הדבר ועיין כנסת יחזקאל סימן י"ט. מלכי בקודש קי"ד ע"א שונה הלכות ס"ט שער אפרים סי' מ"ו ובתמים דעים סימן ק"פ בשם ספר העתים ששם פירש ג"כ כרשי' דשלא בזמנו הוי י"א י"ב י"ג יתר הבז ס"ג ע"א: זכרון יוסף קי"ח ע"ד:

ערב שבת זמנה. שונה הלכות דף ס"ט. גט מקושר קנ"ד:

רש"י ד"ה בזמנה. מנחת בכורים:
רשי' שלא בזמנה. יד אהרן א"ח סימן תר"ץ הגהות ב"י גט מקושר קנ"ד:
רש"י וכן ט"ב שחל להיות בשבת וה"ה לי"ז בתמוז וי' טבת והקשה ביצחק ירנן דף ע"ד ע"ג דלמה לא נקט רש"י צום גדליה דאפילו עכשיו ראוי לחול בשבת וי' בטבת אינו חל בשבת עכשיו. ולע"ד הדבר פשטת דבצום גדליה א"צ לומר מאחרין ולא מקדימין דהרי אי אפשר להקדימו כי הוא ר"ה ולהקדימו קודם ר"ה זה וודאי אי אפשר למטעי אבל בהני אפשר למטעי:
רש"י שאין מחשבין שעות לחדשים. יצחק ירנן ע"ו ע"ג ועיין חגיגה י"ז ד"ה אמרה תורה ר"ה ה' ד"ה אמרה תורה מנחות ס"ו ד"ה מה חודש:
רשי' ד"ה ומודים זרע יצחק:
תוס' ד"ה הוה עובדא. קדושין מ"ה ד"ה הוה עובדא:
תוס' ד"ה עולת ראי'. עיין מה שכתבתי בביצה י"ט:

דף ה:

וביקש לעקור ט' באב מלכי בקדש קי"ד ע"ב. פנים מאירות ח"ש מ"ט פרי האדמה ח"ג דף ע"ג פרי חדש במים חיים ג' ע"ג. שונה הלכות נ"ח ע"ב בני חייא קפ"ד ע"ד קפ"ה אדמת קודש ח"א ל"ח ע"ג:
והא רבי בטברי' הוי. ברכי יוסף קצ"ה:
התם בר יומא הוי. ברכי יוסף קצ"ט ע"ג:
חזקי' קרי בטברי' כו' מספקא ליה מקשים דמה הספק הרי אמרינן כל הסמוך ונראה נידן ככרך וכמה כמחמתן לטברי' מיל וא"כ אף דטברי' מצד עצמו אינו מוקף חומה הרי חמת מוקף חומה וטברי' בשיעור מיל לחמת ומתרצים דלהכי קרי בתרווייהו דאי הוי קרי בט"ו הוה אמרינן דלאו משום דסמוכה עביד הכי אלא משום דטברי' עצמו מוקף מימות יב"נ ואתי למיטעי דאף הסמוכים לטברי' בתוך שיעור מיל יקראו רק בט"ו ובחמת מחויב לקרות בי"ד וט"ו וכן נדפס בשם גאון אחד ויש לפקפק דא"כ כל עיר הסמוכה לעיר מוקף חומה יש למטעי בהכי דהיא עצמה מוקף והסמוכים לה נמי יקראו רק בט"ו. ואפשר לומר דלהא לא חיישינן שיאמרו שהעיר עצמו מוקפת כיון דידעינן דעיר הסמוכה מוקפת תלינן בהעיר הסמוכה. אבל טברי' דבאמת מוקפת הי' כי ימה חומתה אלא דהספק הוא אי מהני ימי חומתה לענין מקרא מגילה ממילא כשרואין שקורין בט"ו יאמרו כי הוקבע הלכה דקי"ל דימה חומה הוה לענין מקרא מגילה ולהכי קראו גם בי"ד

להורת דספיקא הוי אבל עם כל זה עיקר התירץ דחוק הוא. ולפי דעת הסוברים דגם במוקף בעי עשרה בטלנים אפשר וקרוב הדבר דבחמת לא הי' עשר בטלני' וכיון שכן בחמת גופי' קראו בי"ד וא"כ אע"פ שבטבריה היו יו"ד בטלנים אי אפשר שיהיה טבריה עדיפא מחמת גופיה דהוה רק נגרר אחריה ולדעת הסוברים דכרך לא בעי עשרה בטלנים י"ל דחמת לא היה בה ישוב מישראל כלל ולכן לא היה טבריה נגרר אחריה וכן מצאתי במשאת משה ח"ש דף א' ע"ג אמנם דבר זה לא ברירא לי וגם קשה בין לפי מ"ש בין לפי מ"ש במשאת משה למה צ"ל לרבי פשיטא ליה לחזקי' מספקא ליה דילמא בזמן רבי הי' בחמת עשרה בטלנים ולדעת הרב משאת משה ישוב עכ"פ מישראל ובימי חזקי' לא הי' עוד שם ישוב מישראל ולהכי קרי בתרוויהו וסבר הייתי לומר דאפשר דחמת לאו היינו חמתן. אבל ראיתי בירושלמי דקאמר על מה שאמרו כמחמתן לטברי' קאמר כגון הדא חמתא דאלו חמתא עצמו מוקף חומה הוא דכתיב וחמת רקם כו' הרי דהירושלמי סבר דחמתן היינו חמת וגם נראה לכאורה דיש בה ישראל והי' קורין בו המגילה בט"ו מיהו אפשר לפרש כשיתישבו בו ישראל קאמר. ושוב ראיתי בברכי יוסף דף קצ"ה שהאריך הרבה בזה וכתב ממה שכתבתי לכן אקצר ועיין משנה למלך פ"א דמגילה הי"א מקום שמואל שער התרוצים זכרון יוסף כ"ג ע"ב. לימודי ה' לימוד קכ"ז ליקוטי הרמב"ן ז' ע"ד.
ועיין מה שציינתי לעיל בדף ז' בלשון הר"ן לענין עיירות המסופקת:
טברי' שימה חומתה ע"ל ג' ד"ה כרך:
תוס' ד"ה וביקש לעקור ט' באב. עיין מ"ש לעיל בדף א' שמקשים לפי' התוס' איך אמר דעקרוהו תקנה שתקנו אנשי כנסת הגדולה ומ"ש שם לתרץ וגם הפר"ח כאן הניח בקושיא וכעת שנדפסו חדושי הריטב"א ראיתי שהוא הקשה קושיא זו על התוספות והוכיח דגם זו עקירה הוי מהאי דאמרינן לעיל ואפשר דהתוספות סוברים דבשלמא במגילה אין שייכות כלל לקראת בי"א או בי"ב וגם בי"ג קודם דידעינן דזמן קהלה לכל היא והוי כקורא המגילה בחדש אחר דוודאי לא יצא וכשהגיע זמן מחויב לקרות ולא מהני הקריאה אבל בט' באב להצטער על חרבן ירושלים ביוד נמי שפיר דמי שהי' עיקר חרבן. ועיין בית אברהם כהן קל"ט פרי עץ חיים ל"ח ע"ג זרע אמת בחדושים סימן נ"ה:
תוס' ד"ה ממעטין שונה הלכות נ"ט ע"ב זרע יצחק יד אהרן א"ח סימן תקנ"א בהגהות ב"י:

דף ו.

ארץ שנער היה תבואת שור קט"ו:

רבא אמר רקת שמה בטורי אבן כתב דט"ס הוא דלעיל אמר רבא גופי' דטברי' שמה וא"ל דגרסינן לעיל רבה דר' זירא בע"כ מת אחר רבה והביא ראי' מהוריות ע"ש וליתא דבסוף כתובות ר' זירא היה משתמט מרב יהודה דבעי למיסק לארעא דישראל וביום שמת רב יהודה נולד רבא וא"כ כבר קודם לידת רבא היה ר' זירא בא"י ולא מסתברה שחזר לבבל ובע"כ הך דהוריו' ר' זירא אחר הוא או טעות הוא שם וכאן שפיר גרסינן רבה לעיל ושוב ראיתי בסדר הדורת כי ב' פעמי' עולה לא"י ע"ש ואין הכרח לפי הגמרא דכאן:

דף ו:

מני מתניתין לא ת"ק כו': עיין בדברי דוד סימן יו"ד שהקשה דהא קיי"ל אין למדין מן הכללות וא"כ דקארי לי' מאי קארי לי' ונימא דת"ק אמר מקרא מגילה וה"ה מתנות לאביונים וע"ש מה שתירץ בן הרב שמש צדקה ומה שהשיב המחבר ונראה וודאי דהא קשיא לי' להמקשן דאם נאמר דה"ה מתנות לאביונים רק דשייריה א"כ קשה מאי שייר דהאי שייר ובע"כ צ"ל דשייר עוד דבר וא"כ וודאי נאמר דשייר סדר פרשיות וא"כ הדר לא אתיא כת"ק ולפ"ז י"ל דזה הוא שהקדים הא לענין סדר הפרשיות זה וזה שוין ולא הקשה תיכף קושייתו אבל לפ"ז א"ש דאם לא הקדים זאת הקדמה לא הוה מקשה מידי דהוה אמרינן דשייר מתנות לאביונים וה"ה פרשיות אבל השתא דתנא דמתניתין סבר לענין סדר הפרשיות זה וזה שוין אי אפשר לומר דשייר מתנות דא"כ שייר נמי פרשיות וא"כ הדר לא אתא מתניתן כת"ק:

אין בין י"ד שבאדר ראשון כו' זכרון יוסף קי"ח ע"ד:

אין מעבירין על המצות כבר כתבתי בזה ביומא דף ל"ג. ועיין יד אלי' פ"ח בני דוד ב' ע"ג ארעא דרבנן סימן א' קהלת יעקב בדרשות ט"ז ע"א זרע יעקב סימן א' אדמת קודש ח"ב ק"כ ע"ג וע"ד זרע יצחק באר שבע:

תוס' ד"ה אין מעבירין. עיין מה שכתבתי ביומא ל"ג קהלת יעקב אלגאזי י"א לימודי ה' לימוד כ"ב ודף צ"ט ע"ג:

דף ז.

לכולהי אית להו פרכי בר מדשמואל שבועות ל"ט ד"ה קיימו:

ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם. ועיין מ"ש ביומא שהפר"ח בסימן תרצ"ד הקשה מ"ש מהא דאמרינן שם יכול יתן שתי גורלת על זה ושתי גורלת על זה וה"נ נמי שתי מתנות לכל אביון וכעת ראיתי כי במלך שלם הקשה מהך ירושלמי שהביא התוספו'

בחגיגה מאזניהם והבאתי דברי התוספו' ביומא ובמלך שלם תירץ דגבי מתנות אי אפשר דכל כמה דנותן מתנה אחת היא ואינו מוכרח דהא אפשר ליתן בזה אח"ז וכעת נ"ל עיקר כתירץ הפר"ח כיון דכתיב ומתנות ברישא וסתם מתנות שנים אינו מחויב רק ליתן שנים אבל הם יהי' לאביונים אבל גבי שעירים ואזניהם אי אפשר לומר כן ועיין יצחק ירנן י"ו ע"ו ע"ד:

רשי' קבעוני לי"ט ולקריי' רשי' בפסוק ומאמר אסתר קיים כתב שבקשו שיקבעו בספר עם שאר הכתובי' ובאמת שכן משמע כמ"ש רשי' שם ונכתב בספר ונראה דרשי' שם כתב לפי מ"ד דאסתר ברוח הקודש נאמרה לקרות א"כ בע"כ לא בקשה על הקריאה דהא הקריאה בלא"ה ברוח הקודש היה ולכן בע"כ ביקשה על הכתיבה בספר עם הכתובים וזה דעת מ"ד בסמוך דאמר כתבוני לדורות אמנם כאן דאמר קבעוני ולא אמר כתבוני בע"כ על הקריאה קאמר דאל"כ הל"ל כתבוני כדאמ' לקמן ותו דמאי קאמר שהשיבו קנאה את מעורר' עלינו בכתיב' לא שייך קנא' ואם בכתיבה שייך קנאה כל כתבי קודש מעוררים קנאה שכתב בהן מפלתן של א"ה לעתיד ובוודאי זה גורם קנאה יותר אלא שמכתיבה לא ידעי אבל ע"י הקריאה בכל שנה ידעו האומות מזה יהי' קנאה וסבר הך מ"ד דאדרבה אסתר ברוח הקודש נאמרה בכתיבה אבל לא נתן לקרות ברוח הקודש והיא בקשה גם לקרות כנ"ל נכון. ועיין מהרש"א ורי"ף ואהבת עולם ע"ה ומטה אפרים דף נ"ח ע"ג י"ו ע"ד:

תוס' נאמרה לקרות מהריט"ץ סימן קט"ו באותיות השניות דף וי"ו בני חיי קפ"ה ע"א גופי הלכות קי"ו זרע יצחק מהר"י בי רב סימן ל"ד ל"ב אהבת עולם ע"ד מהרשד"ם א"ח סימן כ"ג מוהרש"ך ח"ב סימן רט"ו רצוף אהבה מעשה חייא דף י"ד מגדנות נתן דף מ"ב ועיין בתוספות ישנים ביומא:

קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות גופי הלכות קי"ז ע"ב אוזני יהושע פ' צו עיין בריטב"א:

מלא טסקו דקשבא. עיין ע"ז י"ד ד"ה חצבא קשבא:

דף ז:

אביי בר אבין כו' מחלפי סעודייהו זקן אהרן רי"ד בארות המים ק"ט ע"ד שדה הארץ כ"ד ע"ב פרי חדש במים חיים ג' ע"ג:

אין בין י"ט לשבת שער יוסף ק"י ע"ג תועפת ראם ע' ע"ב קרבן חגיגה דף ט' למנצח לדוד דף ל"ב אורח לצדיק חא"ח דף י"ט. ועיין ביצה ל"ז ד"ה ורמינהו ומה שציינתי שם בדף ל"ו ע"ב:

אין בין שבת ליה"כ זכרון יוסף יו"ד ע"ב:
רש"י ה"ג קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות כו' כוונתו לשלול הגירסא שכתוב הריטב"א דגרסי קיימת בנו רבינו ומתנות לאביונים לפי שלא היתה מתנה זו חשובה בעיני ר' אושעי' לפיכך אמר שלא קיים אלא מתנות לאביונים אבל לא משלוח מנות לפיכך גרסי הדר שלח לי' עגלא תליתאי ותלת מאה גרבי יין שלח לי' קיימת בנו ומשלוח מנות כלומר השתא שפיר הוי ומשלוח מנות אבל רש"י נראה דלא בחר בגירסא זו דוודאי אטמא דעגלא וגרבא דחמרא שפיר הוי מנה הראוי וקיים ומשלוח מנות ואפי' אם נאמר כמ"ש הריטב"א דבערך ר' יהודה נשיאה אין זו מתנה הראוי מ"מ לא מצינו חילוק בזה בשיעור המנה בין עשיר לעני ולפ"ז נראה דלרש"י לא גרסינן ומתנות לאביונים רק ומשלוח מנות וזה בא מגירסת שאר הספרים ולפי' של רש"י יצא ממתנה ראשונה לפיכך לא גרסינן הדר שלח ובבארות המים דף ק"ט נדחק בדברי רש"י לפי שלא נדפסו בימיו חדושי הריטב"א:
תוס' ד"ה כאן במכשירין. ועיין מהרש"א מה שהשיג על הרא"ם ובאמת לא ידעתי על מה אדני הרא"ם הטבעו כי לא ידעתי לשון זה של ר"י וראבי"ה אנה הם וגם בתשובתו של הרא"ם ח"א סימן צ"ב הביא דברי הר"י ודברי הרא"ם אלא שיש שם ט"ס הרבה ועכ"פ מוכח מדברי התוספות בשבת דף צ"ה דר"י לא ס"ל כסברת התוספות כאן ומתיר באוכל נפש בכל עניין מדאורייתא שהרי אפי' בונה כתב שם דשרי מדאורייתא ובבונה לא שייך מקלקל ואין לומר דדעת ר"י דווקא מכח מתוך הותר א"כ בכל המלאכות בוודאי יש דברים שטובים יותר באותו יום וא"כ הכל שרי אלא וודאי דר"י אינו סובר כמ"ש התוספות כאן אלא דאוכל נפש בכל עניין שרי וכ"כ הר"ם הכהן בספר בני יהודה דף ק"י דהתו' דשבת לא ס"ל כמ"ש כאן וכן כתבו עוד בביצה ג' ועוד בשאר מקומות וא"כ קושיות הרא"ם על ר"י קושיא חזקה היא ודברי תוספות דהכא הם דברי הראב"י שהביא הרא"ם אמנם שוב עיינתי בסמ"ג בהלכות י"ט דף כ"ד ע"ב ונראה ששם הם דברי ר"י שאליהם נתכוון הרא"ם ונראה מדבריו דהוא לא ס"ל כראבי"ה דאפשר ואי אפשר ומתקלקל ואינו מתקלקל חדא מילתא היא אלא חילוק יש דוודאי באוכל נפש גופי' הסברא דלא שרי התורה אלא כשמתקלקל אבל כשאינו מתקלקל אסור וזה מסברא ידעינן אבל גבי מכשירין לא שייך מתקלקל וא"כ אי לא הוה כתיב רק לכם הוה אמרינן כיון דהתירה תורה אע"פ שאינו מתקלקל אם עושים מאתמול ה"ה נמי דשרי אם אפשר ולפיכך צריך הוא וזה כוונת התוספות כאן ובאמת סברא דחוקה היא ולא נראה להרא"ם ובע"כ צ"ל דמה שכתבו בשבת או שר"י אחר הוא או ר"י חזר בו. ועיין תועפת ראם ל"ג ע"ב ארעא דרבנן מהדורא בתרא בני שמואל חיון דף ק"ל בני יהודה סימן מ"ו (דף

ק"י) אורח לצדיק חא"ח דף י"ט ונראה דעל תשובתו זו מיוסדה דברי הר"א הכהן בבני יהודה שם ובקהלת יעקב אלגאזי ה' ע"ד. ועיין בארוכה במגדנות נתן דף מ"ה מה שכתב על הרא"ם:

דף ח.

דריסת הרגל הא לא קפדי ב"ק נ"א ד"ה זה נכנס:
אין בין נדרים לנדבות חגיגה ח' ד"ה אמאי:
מזובו ולא מזובו ונגעו רש"י פירש דלענין טומאה איירי דכשספר ז' נקיים אינו מטמאה משכב ומושב אמנם בנידה דף ל"ז פירש רש"י דלענין קרבן מיירי דמביא קרבן זיבה אע"פ שלא נטהר מצרעתו ואע"ג דהתם בזבה מיירי ה"ה דזב נמי דוודאי אין חילוק בזה וכן פירשו התוספות ביבמות ק"ד ע"ב ובגיטין נ"ח ובזבחי' ע"ד ומנחות ס"ב אמנם במועד קטן ט"ו נראה דמספקא להו ונראה דהתוספות במקומת הנזכרים ס"ל כיש חולקים שהביא המאירי דאע"פ שסופר ז' נקיים אינו טובל בעוד שהוא מצורע אלא משהא טבילתו עד שיטהר מצרעתו ובטבילה ראשנה של מצורע פקעה ממנו טומאת זיבה וא"כ בע"כ הלימוד לקרבן אתא אמנם מדברי רש"י בנידה אינו נראה כן. ועיין בזכרון יוסף ע"ה עד ע"ו:
רש"י ד"ה ולא ידענא זרע יצחק:
תוס' ד"ה דריסת הרגל זרע יצחק:
תוס' ד"ה אין בין זרע יצחק. יבין שמועה דף כ"ח הליכות אלי' דף ס"ז:

דף ח:

אין בין מצורע מוסגר מ"ק ז' ד"ה אמר רב:
כל ימי לרבות מצורע מוסגר שדה הארץ פ"ז:
אין בין ספרים לתפילין ומזוזות באר יעקב קמ"ד ע"ג זרע יצחק. ועיין שבת ע"ט ד"ה תפילין ודף קט"ו ד"ה מגלה מנחות ל"ב ד"ה תפילין:
אין נכתבין אלא אשורית חקרי לב רס"ד ע"ד ועל התי"ט שם:
אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונת שבת קט"ו ד"ה לא נתנו:
מקרא שכתבו תרגום. עיין מנחות ל"א ד"ה עשאה כשירה:

דף ט.

עד שתהא כתובה אשורית על הספר באר יעקב נ"ח ע"ג:

משום דכתיב והיו בהווייתן יהי' רשי' פירש והי' הדברים האלה דהיינו ק"ש שכתובה בהן ואע"ג דתפילין יכולין למילף מדכתיב והי' לטוטפת י"ל דרש"י לא רצה לפרש כן חדא דלשון הגמרא משמע דגם מזוזות ילפינן מוהי' ואי מהי' לטוטפת נפקא א"כ לא קאי אלא אתפילין ומזוזות צ"ל דנפקא לן בהיקשא ותו אם מהי' לטוטפת נפקא י"ל דקאי על הטוטפת דהיינו הבתים ולא על הכתיבה אמנם הא קשה דהא בברכות י"ג משמע דקאי על ק"ש דהוה בלה"ק ולרבנן דאמרי ק"ש בכל לשון מקשה והי' למה לי וקשה הלא צריכין לתפילין ומזוזת אמנם הדבר פשוט דוהי' קאי לכל מה שנכתב בפרשה דהיינו ק"ש ותפילין ומזוזות והא דמקשה הגמרא והיו למה לי לאו דיתור' היא דהא איצטריך לתפילין ומזוזות אלא הכי קא קשיא והיו לענין ק"ש במאי מתוקמה דהא ע"כ לענין ק"ש נמי קאי כמ"ש דקאי על כל האמור בפרשה ומתרץ שפיר דקאי גם לק"ש לענין למפרע ובאמת הוה מוקמינן לענין ק"ש נמי בלשון הקודש כמו בתפילן ומזוזות אלא דק"ש נפקא לן משמע בכל לשון שאתה שומע. ועיין בריש פרק אלו נאמרים דשם נראה מהתוס' דבין רבי ובין רבנן דהתם סברי בין כרבנן ובין כרשב"ג דכאן ולרשב"ג דאמר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית א"כ תפילין ומזוזות פשיטא דבעי לשה"ק ולא צריך והי' לזה דבשלמא ספרים התירו משום מעשה שהיה אבל תפלין ומזוזות למה יתירו וא"כ י"ל דהקושיא התם אי רבנן סברי כרשב"ג והי' למה לי ותירץ דאיצטריך על למפרע וכן בתפילין ובמזוזות על למפרע. ועיין בחקרי לב רס"ג רס"ד שהאריך בזה:

דכתיב ככתבם וכלשונם והקשה בחקרי לב רס"ג דהא לקמן מפיק לה מכככתבם וכזמנם ולכאורא אפשר לומר דהכא לענין הלשון קאי דבעי הלשון לשון הקודש שפיר נפקא לי' מכלשונם דווקא אבל לקמן אפשר דקאי על הכתב ואף שכתובה בלשון אחר צריך שיהיה דווקא הכתב לשון הקודש ולפיכך יליף לי' מככתבם ושם לא נכתב כלשונם צריך שתהי' עכ"פ ככתבם. ועיין בדברי אמת בקונטרסים דף כ"ה שכתב דגם דעת הרמב"ן במיוחסת הוא כדעת ריא"ז. ועיין בחקרי לב רס"ג שהאריך בזה:

רשי' ד"ה גופן וכו' ובברייתא וכו' וכן כתב רשי' עוד בד"ה אי רשב"ג אמאי קתני בברייתא נראה דס"ל לרשי' דהך מקרא שכתבו תרגום ברייתא היא אף ע"פ שגם הוא משנה בידים פ"ד שם הוא שינוי לשון קצת דשם הגירסא תרגום שכתבו עברי ועברי שכתבו תרגום ויש לפרש דעל הכתב קאי ועיין שם בהרמב"ם בפירש המשנה וכן הא דגרסינן הכא עד שיכתב אשורית על הספר גרסינן התם על העור ועיין בחקרי לב דף י"ג ע"א.

רש"י ד"ה והיה עיין מה שכתבתי בגמרא.

רשי' תלמי מלך מצרים הי' כתב רשי' כן שלא נפרש מדאמר סתמא תלמי המלך שהי' מלך ישראל ולפיכך פירש רשי' דמלך מצרים הי' כמפורסם ועיין ביד אלי' סימן מ"ח שהאריך בזה דרך דרוש.

רשי' נושאי בני אדם גופי הלכות קי"ו ע"א.

רש"י ד"ה זאטוטי זרע יצחק.

תוס' ד"ה בשלמא וכו' וקשה וכו' פסוק אחד לא ומשמע דאם לא היה קורין בחסר פסוק הוה ניחא להו וקשה דהא הכא לענין לטמא את הידים קמיירי וקי"ל ספר שנמחק אם נשתיירו בו פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע מטמא את הידים ובוודאי לא גרע חסר פסוק משנשתיירו בו פ"ה אותיות דמטמא את הידים ועוד דזה לא מתורץ במה שתירצו דניהי דצריך להגיהו עכ"פ קשה למה אינו מטמא את הידים וצ"ל דס"ל דניהי דספר שנכתב כהלכתה מעיקרא ונמחק אע"ג דאינו כשר שוב לקריאה מטמא את הידים אבל כשלא נכתב מעיקרא כהלכתה גרע טפי דלא היה ראוי כלל ולפיכך אינו מטמא הידים ובע"כ צ"ל כן לדעת התוספות דאל"כ מה תירצו בזה דניהי שצריך להגיה הא עכ"פ כיון שכשר לקרות בו קודם ההגה למה לא יטמא את הידים אלא וודאי כמ"ש ושוב ראיתי בחקרי לב בסוף ספרו שכת' שדברי התוס' צריכין תלמוד ולדעתי הקלושה כוונתם כמ"ש גם מה שכתב דההיא מתניתן מיירי להשלים כמו דמוקי הגמ' הך בריית' דמביא בר"פ כל כתבי דמצילין לענין להשלי' אינו נראה דהא סתמא קתני במתני' וכל דלא מוקי הגמ' בהכי אין לנו לומר כן מעצמינו עוד ראיתי לו שהקשה על המאירי דכתב לעיל דספר שאינו שלם מטמא את הידים והביא ראי' מן הירושלמי דמגילת סוטה הי' מטמא את הידים אם לא היתה עומדת להמתיק ותמה הרב חקרי לב הלא משנה מפורשת היא כל שנשתיירו בה פ"ה אותיות ולפמ"ש לא קשיא זה משנה איכא לאוקמי' בכתב כל הספר והי' כתיקנו אבל לא כתב אלא מקצתה לא הי' בו מעול' קדושת ספר ה"א דאינו מטמא את הידים ולהכי הוצרך להביא ראי' מן הירושלמי ולכאורה המאירי חולק על התו' וסבר דאפילו חלק מטמא את הידים ומדברי תוס' נראה דאפילו חסר יריעה אינו מטמא את הידים מיהו יש לומר דהמאירי מיירי בשאין דעתו לכתוב יותר דומיא דמגילת סוטה אבל כל שדעתו לכתוב ספר שלם אינו מטמא את הידים עד שיכתבנה כולה ושוב ראיתי בליקוטי הרמב"ן דף יוד ע"ב שהביא דברי התוס' וכתב דהתוס' מפרשים להשלים ואולי נוסחא אחרת היה לו וע"ש:

תוס' ד"ה כאן במגילה גט מקושר קנ"ג ע"א. חקרי לב י"ג:

תוס' ד"ה ורב אשי. זרע יצחק:

תוס' ד"ה אלקים ברא בראשית. רצוף אהבה:
תוס' ד"ה ואל זאטוטי. זרע יצחק:

דף ט:

הלכה כרשב"ג עיין בחקרי לב רט"ז. ומה שכתבתי ביומא דף ט'
אין בין כהן משוח עבודת ישראל ל"ג ע"ב יצחק ירנן ק"ח ע"א יומא נ"ז ד"ה אני ראיתי ובמ"ש שם ושם ביומא דף ה' ובסוכה נ"ו ע"א.
משוח בשמן המשחה נזיר מ"ז ד"ה משוח.
אין בין כהן משמש. מלכי בקודש קנ"ז ע"ב למנצח לדוד ל"ב:
אירע בו פסול ומינו כהן אחר תחתיו. ע' מה שהארכתי בזה ביומא דף י"ב ודף י"ג:
אין בין במה גדולה זבחים קי"ז ד"ה ר"ש אומר:
כל שנידר ונידב. פסחים ל"ח ד"ה זאת אומרת:
פסחים ותו לא. זבחים קי"ח ד"ה ותתרגם מתני':
רש"י וכתבו במקום הארנבת ואת צעירת הרגלים דברי רש"י תמוהים דלכאורא משמע דצעירת הרגלים לפי שרגליה קצרים יותר מידיה לכך קראו צעירת הרגלים ואי כדברי רש"י הוה להו לקרותה צעירת הידים. ועיין במנחת בכורים ובזרע יצחק וביתר הבז דף מ"ג ולפי פשוטו נראה ניהי דבלשון הקודש נקראו ידים אפשר בלשון יון שהעתיקו התורה גם הרגלים נקראו ידים כמו שיש בכמה לשונות כמו בלשון אשכנז ואחרים ולפיכך שפיר קראוהו בלשון יון צעירת הרגלים לפי ששני רגלים צעירים מאחרים והוצרך רש"י לפרש זה דאי כל הד' רגלים שוים לא יתכן לקרותן צעירת אם הם קטנים אבל לפי ששנים רק משונים לכן קרו צעירת ורש"י ידע זה לכן הוא מפורש דהידים הם קצרים וכתב רש"י כן לפי לשון הקודש אבל בלשון יון הכל נקרא רגלים:
תוס' ד"ה אין משנה למלך פ"ה דמעשה הקרבנות ה"א ועיין יבין שמועה כ"ח זרע יצחק:

דף י.

קדושת ירושלים אין אחריה היתר. עיין זבחים נ"ט ד"ה עד שלא:
שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן עיין בברכות הזבח דף קמ"ח שתירץ לקושיות התוספות דהא טמא משום ארץ העמים ושוב סתר ואפשר לומר לדעת הרמב"ם דאויר אינו מטמא דצריך הזאה רק טבילה אפשר בבית לא מטמא ואי משום גושה אפשר היה רצוף באבנים דלא מקבלה טומאה אמנם מהתוספתא שאמרה שאין מדורת העכו"ם בח"ל דכולה טמאה היא כמ"ש התוספות בפסחים דף ח' מוכח דאפי' בבית טמא משום

ארץ העמים. ועיין שפתי ישנים ק"ח ע"א זבחים קי"ט ד"ה זו וזו שילה ודף נ"ט ד"ה הכי קאמר ודף ק"ז ד"ה ר"ל:

שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית. עיין זבחים ט' ד"ה מאי קסבר סוכה מ"א ד"ה דאשתקד דברי אמת בקונטריסם דף ב':

מכלל דר"א סבר. עיין זבחים ט' ד"ה מאי קסבר:

קדושה ראשנה לא קדשה לעתיד לבא. עיין מכות י"ט ד"ה ואי סבר יבמות פ"ב ד"ה קדושה ראשנה זבחים ע"ג ד"ה ר"מ אומר:

דילמא דכ"ע קדושה ראשנה כו'. זרע יצחק:

דף י:

הא ר"א בר' יוסי אמרה ליקוטי הרמב"ן ח' ע"ב:

אין לו חומה. עיין זבחים ע"ג ד"ה ר' מאיר:

שאר זה לשון. עיין ע"ז יוד ד"ה שאין להם:

ומי חדי הקב"ה במפלתן. עיין יוסף צ' ע"ג:

דיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב ישוש הרא"ם בפרשת כי תבא כתב דדייקא כן מדהתחיל הפסוק כאשר שש שהוא מבנין הקל וכתיב ישיש מבנין הכבד ע"ש. ועיין במחזיק ברכה חי"ד דף ק"ז שהקשה משם אביו דהא כתיב ומשוש חתן על כלה ישיש עליך והתם קאי על הקב"ה בעצמו ואפשר לומר דקאי על הקב"ה ועל אחרים נמי:

דף יא.

שבע ועשרים ומאה מדינה בתחלה מלך על שבע מקום שמואל שער התרוצים:

דף יא:

בלשאצר מנא וטעה אנא מנינא ולא טעי ליקוטי הרמב"ן ח' ע"ג:

דף יב.

מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל עיין מה שכתבתי בפסחים דף נ"ג ע"ב מנחת בכורים צפנת פענח למהרימ"ט כ' ע"ב אש דת נ"ט ע"ג יד אלי' סימן מ"ט:

מפני שהשתחוו לצלם. עיין ע"ז ג' ד"ה שלא השתחוה לצלם:

הם לא עשו אלא לפנים ופירש רש"י מיראה ומהרח"א במקראי קודש במגילה דף ט"ו הקשה לאביי דאמר בסנהדרין העובד מאהבה ומיראה חייב תקשי ליה הך ברייתא

ובקרבן אליצור דף ב' ע"ב הקשה עליו דלרבא מי ניחא דהא אמר לא כלום הוא אי לא קבלו עליו באלוה א"כ לא הי' להם לענש כלל ולא הי' להקב"ה לעשות עמהם לפנים ע"ש והנה לרבא וודאי ל"ק די"ל דעכ"פ איסורא מיהא איכא ואולי איסור דאורייתא מפני מראות העין שהרי אין הכל יודעים שהוא לפנים ושאינו מקבלו באלוה אמנם לאביי וודאי קשה וצ"ל לאביי דבאמת רק אנטרדי היתה ועוד י"ל דאף אביי לא אמר חייב אלא כשעובד מיראה ואין רוצין להרגו אלא שהוא מתירא מפני כך שיהרגו אותו אבל כל שרוצים להרגו באמת כמו מעשה דנבוכדנצר שגזר להשליך לגו אתון נורא אע"פ שמחויב בע"ז למסור נפשו מ"מ כשלא עשה כן ועבר פטור אף לאביי שהרי אונס רחמנא פטרי' מלנערה לא תעשה דבר. כמ"ש הרמב"ם וביטל מ"ע של קידוש השם דבוודאי אין אביי חולק בזו שהרי הגמרא הקשה כמה פעמים אנוס רחמנא פטרי' ומסתבר שאין חולק אלא וודאי כמ"ש דאביי מיירי שהוא מתיירא שיהרג אבל אין ברור שיהרג כמ"ש:

שניהן לדבר עבירה נתכוונו משכנות יעקב קי"א ע"א:

ד"ה אתה מטיל קנאה. רצוף אהבה:

דף יב:

זיל לגבי עמון ומואב יבמות ע"ו ד"ה מנימן סוטה ט' ד"ה מנימן. אשדות הפסגה ל"ג ע"ב:

ממוכן זה המן. מעיין גנים כ"ב כ"ג. זרע יצחק. דת ודין ל"א ע"א:

רשי' נער לא גרסינן. מקום שמואל:

תוס' ד"ה שפרחה בה צרעת. שנות חיים צ"ה ע"א:

דף יג.

עברתה מת אביה אש דת ס"ג ע"ב

דף יג:

שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וכו'. התוספות הקשו הא בעי הבחונה ותירצו דהיתה משמשת במוך לכאורה כוונתם דהיתה משמשת במוך לכאורה כוונתם דהיתה משמשת במוך עם אחשורוש וכן נראה מדברי תוספות הרא"ש שתירץ דהיה מתהפכת ודריוש הי' בן מרדכי ולא בן אחשורוש ונקרא בן אחשרוש משום דגדלו בביתו (ומ"ש שם א"נ הוא ט"ס והכל חדא תרוצא הוא) אמנם ביפה ענף על פסוק ותתחלחל המלכה הבין מדברי התוספות דעם מרדכי היתה משמשת במוך וכתב דלפי מה שאמר המדרש שם לחד מ"ד דעם אחשורוש היתה משמשת במוך ל"ק ובאמת לא ידעתי למה הכריע

כן דכוונת התוספות כך כי אדרבה משמעות דברי התוספות כך הוא דעם אחשורוש שמשה במוך כמו דדעת הרא"ש דעם אחשורוש נתהפכה עד שהוצרך לומר דדריוש בן מרדכי ולא בן אחשורוש איברא דזו וודאי היא שקשה בין להתוספות בין להרא"ש דמאי קא קשיא להו ומאי קמתרצו הא נראה דפלוגתא היא במדרש דלחד מ"ד שמשה במוך ולחד מ"ד משעה שהפילה שוב לא ילדה ויראה וודאי דהנך מ"ד במדרש לא ס"ל הך דכאן שהיתה יושבת בחיקה של מרדכי שהרי משמע שם דר"י בר סימון אתי לחלוקי על אידך אמורא דאמר משעה שהפילה שוב לא ילדה וקאמר דלאו מהאי טעמא לא ילדה דלא היתה ראויה להריון אלא דשמשה במוך וגם לא הפילה וא"כ אכתי קשה למה לא ילדה ממרדכי או למה חולק על הפילה ולימא שהפילה ממרדכי אלא וודאי צ"ל דהם לא סברו ששמשה עם מרדכי ומעתה קאמרי התוספות והרא"ש דלמ"ד הכא שהיתה יושבת בחיקו של מרדכי צ"ל במ"ד במדרש ששמשה במוך או שנתהפכה משום הבחנה ובברכי יוסף חלק אבן העזר דף ק"ו הקשה דהא הבחנה דרבנן היא ואפשר התוספות באו לתרץ אפי' אי נאמר כשמואל ביבמות דף ט"ב הבחנה נפקא לן מלזרעך אחריך ולאו אסמכתא היא ואף שמדברי התו' שם נראה דהוי רק מדרבנן התוספות דהכי אפשר לא ס"ל הכי וכבר כתב הרדב"ז בדפוס וינצי' סימן רס"ד שכן נראה מדברי הרמבם דבאשה שהיא ראוי' לילד מדאורייתא הוא וכ"כ בפשיטות בתשובה אחת הובא בשות שבות יעקב ח"א סימן צ"ז דהבחנה מדאורייתא ואותו התשובה הוא לגדול בדורו מהורר אברהם ברודא ז"ל כנראה משו"ת מהר"ר צבי סימן ס"ב ע"ש וא"כ אין תימא אם התוספות הכא סוברים שהוא דאורייתא עוד הקשה בברכי יוסף והלא קי"ל אם שמשה ראשון עם בעלה אין צריך הבחנה וי"ל דלפי פשטות הפסוק משמע דבאותו הזמן שהיתה אסתר בבית הנשים לא בא מרדכי אצלה דכתיב מרדכי מתהלך לפני חצר בית הנשים משמע שלא הי' יוכל ליכנס לפנים וא"כ אם שמשה אח"כ עם אחשורוש ראשנה תמיד היתה אסורה למרדכי ועוד י"ל בוודאי אם הבחנה דאורייתא אם אירע במקרה שנאנסה ובעלה שמש ראשונה א"צ הבחנה אבל כל שהוא יודע שתאנס יום יום. כמו שהיה זה המעשה מי יימר דשרי לבעלה לשמש ראשון ולכנס לבית דספק זרעו אחריו שאינו ידוע ממי הוא ומ"ש הרא"ש דכורש בן מרדכי וודאי תמוה דמלבד דהוא נגד המדרש כמו שהקשה בטורי אבן דאמר טהור מצד אמו וטמא מצד אביו ג"כ קשה דלמה הוצרך לכך הרא"ש דכמו שאמר במדרש דניהי דהיתה משמשת במוך פעם אחת אירע שלא שמשה במוך כמו שפירש ביפה ענף וה"ה לדעת הרא"ש נאמר שפעם אחת אירע ולא נחהפכה. גם מהרב טורי אבן אישתמיטתיה ליה זה המדרש ולא צריכין למימר שעם מרדכי שמשה במוך ובאמת

בשלמא לפי המדרש דלאו משום הבחנה שמשה במוך אלא כדי שלא תהיה לה זרע מאותו רשע כמ"ש היפה ענף א"כ בע"כ צ"ל דפעם אחת אירע שלא שמשה במוך אמנם לדעת התוספות והרא"ש דמשום הבחנה שמשה א"כ לאחר אותו מעשה דאמרה כאשר אבדתי אבדתי דאסורה היתה למרדכי א"כ שוב לא שמשה במוך ודילמא באותו העת נולד דריוש ולא בזמן שהיתה משמשת במוך ואין לומר דא"כ דנולד אח"כ ואחשורוש לא מלך אלא י"ד שנים א"כ בשנת שתים לדריוש שנתן רשות לבנות בהמ"ק לא היה דריוש אלא כבן ד' שנים הא ליתא דמהא לא ילפינן דאפי' נימא דמקודם זה נולד והרי אסתר נלקחה בחודש טבת בשנת שבע א"כ ע"כ כשנולד היה בשנת שמונה א"כ גם לא יהי' דריוש אז יותר מבן שמנה שנים וכבר העיר על ענינים אלו בספר מאור ענים ובצמח דוד ועיין בבעל המאור בתחלת ר"ה ובתוספות שם בדף ג' ד"ה שנת עשרים ועיין בתוספות כתובת נ"א ד"ה אסורה לבעלה ובתולדת יצחק.

בגתן ותרש שני טרסים היו ע"ז י"ז ד"ה רבן של טרסיים מקום שמואל:

תנא כיון שנפל הגורל בחדש אדר שמח מנחת בכורים:

גלוי וידוע שעתיד המן לשקול משכנות יעקב נ"ז ע"ג: דת ודין ל"ז ע"א ס"ו ע"ד תולדת יצחק:

תוס' ד"ה הכסף נתון לך צפנת פענח למהרי"ט ק"א: ע"ג גופי הלכות קי"ו ע"א אמרי שפר למהראנ"ח:

דף יד.

גדולה הסרת טבעת דת ודין ל' ע"ג:

וכי רואין דם בלילה זה רבות בשנים בימי ילדותי הקשו לי הא במסכת נידה דף כ' אמרינן רבי ראה דם בלילה ואיך אמרינן כאן בפשיטות וכי רואין דם בלילה ובאותו פעם תרצתי דהכא בלא נר הוה דהא לפי פשוטו של מקרא על אם הדרך הוה ברדתה מן ההר ובוודאי לא היה להם נר אבל עם נר וודאי מותר לראות ושוב בא לידי בית דוד ובחי"ד דף נ"ט תירץ כן וכתב ואע"ג דדיני נפשות אפי' עם נר אסור מ"מ מכח ק"ו אמר כן ע"ש אלא ששוב מצא בירושלמי ס"פ כל היד דאפילו עם נר אסור שאמר רבי ראה דם בלילה ואמר גדולים דברי חכמים שאין רואין דם בלילה ובוודאי רבי לאור הנר ראה אפ"ה אמר שאסור והקשה על רבי למה באמת עבר על דברי חכמים ע"ש והנה באמת אין הכרח שראה רבי לאור הנר דילמא לאור הלבנה ראה או שלא הי' לילה ממש ועיין במקום שמואל בחידושי דינים לי"ד סי' קפ"ח דפשיטא לזה דאין רואין דם בלילה

והא דרבי ראה היינו לחומרא והירושלמי הוה תיובתא דהרי אומר רבי כמה גדולים דברי חכמים שאין רואין דם בלילה משמע אפילו לחומרא ובאמת לכאורה נראה דשם בנידה פלוגתא היא דהרי הגמר' מסיק דכולן אין רואין אותן אלא בחמה וכן נראה מדברי הרמב"ם שפסק כן וכן כתב המאירי כאן אין רואין מראות דמים של נידה אלא ביום ולא עוד אלא שצריך לראות בחמה והוא כמסקנת הגמרא שם בנידה אמנם ראיתי להרשב"ץ בפסקי נידה ס"פ כל היד שכתב שרואין דם בלילה וכ"נ מדברי כל הפוסקים מדסתמו דבריהם ולא כתבו הך דינא מיהו לזה י"ל כמ"ש במנחת יעקב על הלכות נידה דלדידן דאין אנו בקיאים במראות דמים שפיר דמי ודוקא לדידהו דהי' בקיאים במראות דמים היה צריך יום ולא נר אבל לדידן שפיר דמי. וראיתי בספר מחנה יהודה הנדפס מחדש הביא מ"ש הב"י בסימן קצ"ו בשם הרשב"א דשל בית מונבז הי' בודקים מיטותיהם לאור היום והי' מזכירין אותם לשבח ולפי שאינו מעכב לא הזכירו הרמב"ם והטור ומזה הוכיח דרואין דם בלילה והם דברי תימא אחר המחילה רבה דוודאי על זה לא נחלק אדם מעולם דבדיקת האשה עצמה היא ג"כ לאור הנר דהרי שנינו בנידה ט"ו או תשמש לאור הנר דהיינו לבדוק וכדמוקי הגמרא שם בדף י"ז וכתבו התוס' שם דאף לב"ה אם רוצה לבדוק בלילה הרשות בידה וצ"ל דוודאי בין אם יש שם דם או לא ואפשר לראות לאור הנר אבל להבחין בין דם לדם זה אי אפשר. ושוב נדפס ובא שיורי ברכה לי"ד בחיים שאול ח"א וראיתי לו שהאריך הרבה בזה עיין עליו כי טוב בסימן קפ"ח:

רש"י נבואה שהוצרכה לדורות מקום שמואל:

תוס' ד"ה משום ייחוד כשבאין אליה בני ישראל למשפט. כוונתם דמאי מתרץ הגמרא דמשום הכי היתה יושבת תחת תומר כדי דלא להוי ייחוד היא גופא קשיא לא תתיחד ולא צריכה לישב תחת תומר ולזה כתבו דהיה צריכים לבוא אליה אנשים למשפט ולא סגי בלא"ה ואע"פ שהיה שנים אם היה האחד יוצא לנקביו היה ייחוד בבית אבל תחת תומר מקום מעבר לרבים אין שם יחוד וראיתי בפרי עץ חיים דף ל"ד שכתב דאמרי' כשיהיה בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים ולכן אפילו בתרי שייך יחוד וזו לא שמענו דבשעת הדין יהיה כל העולם נחשד על העריות ודווקא תרי ופריצי קאמר בגמרא דהיינו הפרוץ בעריות אבל החשוד על הממון לא נקרא פרוץ:

דף יד:

ולא תהיה לך זאת לפוקה מכלל דאיכא אחריתא. פרשת דרכים:

וזכרת את אמתך היינו דאמרי אינשי פרשת דרכים:

רשי' שת קציר עושה חיל וגדולה מקום שמואל:
תוס' ד"ה מורד במלכות מעיין גנים צ"ד ע"א רצוף אהבה:
תוס' ד"ה הכי גרסינן מאי מבוא בדמים עיין מהר"ל בן חביב סימן קכ"ו גופי הלכות קי"ז ע"א:
תוס' ד"ה שגילתה את שוקה מהר"ל בן חביב סי' קכ"ו אזני יהושע פרשת בלק אהבת עולם רצוף אהבה:
תוס' ד"ה דאגיירה ונסביה יהושע לשון לימודים חי"ד ל"ז ע"ב מגילת ספר לאוין מ"ח ע"ד סוטה ל"ה לרבות כנענים:

דף טו.

כל ששמו ושם אביו בנביאות. עיין ב"ב ט"ו ד"ה בלעם:
ויגידו למרדכי את דברי אסתר ואלו איהו לא אזיל לגביה ב"ב ד' ד"ה שכל דברי המלכות:
עד עכשיו באונס ועכשיו ברצון אע"ג דבסמוך אמרינן שמא אתה דן על השוגג כמזיד אונס כרצון היינו וודאי לענין עבירה גופיה הוה באונס דכיון דהוה להצלת נפשות שרי אמנם לענין זה הוה כרצון לאסור על בעלה וכן כתבו האחרונים ועיין במהרש"א בח"א וברי"ף ובתשו' מהרי"ק שורש קס"ח ובבית יעקב סימן ל"ט ובשבות יעקב ח"ש סימן קי"ז ובשו"ת הארכתי בזה ועיין במלכי בקדש קי"ד ע"ג שכתב דמותרת היתה אסתר לילך ולהבעל. כמו דקיימא לן דמחללין שבת להציל נפש ואחר המחילה אין דמיונו עולה יפה דהא גילוי עריות אפי' לגבי עצמו יהרג ואל יעבור מכ"ש לגבי אחרים אלא צ"ל דקרקע עולם היתה או בשביל שהיה להצלת כל ישראל וכן נרא' מדברי ר' יהודה מפאריס שהעתיק בתשובת מהרי"ק שם. ועיין ביומא פ"ב:
צדיק אבד לדורו אבד. תבואת שור קט"ז:
תוס' ד"ה כאשר אבדתי עיין סנהדרין ע"ד ד"ה והא אסתר ברכי יוסף א"ה סימן יוד יצחק ירנן פ':

דף טו:

עתיד הקב"ה להיות עטרה. צפנת פענח למהרימ"ט דף קכ"א ע"א:
וכמה רב בניו. משכנות יעקב קי"ג:
תוס' ד"ה זה הדן דין אמת שנות חיים ס"ה ע"א ועיין מ"ש במקומות אחרים:

דף טז.

לכולם נתן דבר שנצטער כו'. עין יוסף פ' ע"א:
תוס' ד"ה ודחי עשרת אלפים. פנים מאירות ח"ג למד מעין גנים כ"ב כ"ג שער אפרים סי' מ"ה דבר שמואל סימן רע"ז מקום שמואל סימן מ"ב. אמרי שפר למהראנ"ח צפנת פענח למהרי"ט ק"ד ע"ב:

דף טז:

כמה צווארים היה לו לבנימן. שמע שלמה:
תעלא בעידנא סגיד ליה עין יוסף מ"ו ע"ד:
אריח על גבי לבנה. בית דינו של שלמה מ"ז ע"ד:
יאמר בפה מה שכתב בספר. דברי אמת קונטרסים כ"ד ע"ב:
שצריכה שרטוט כאמיתתה של תורה. מנחות ל"ב ד"ה הא מורידין. גיטין וי"ו ד"ה אמר רבי יצחק. סוטה י"ז ד"ה כתבה אגרת. ועיין דברי אמת קונטרסים כ"ד ע"ב:
רש"י כאמיתתה של תורה כס"ת עצמה. עיין אדמת קודש ח"ב ט' ע"ב:

דף יז.

פרק שני
אבל קורין אותה ללועזת בלעז ליקוטי הרמב"ן ח' ע"ד:
והלועז ששמע אשורית חקרי לב רס"ה:
מנה"מ אמר רבא דאמר קרא ככתבם וכזמנם. עיין במרכבת המשנה למהר"א אלפאנדארי דף קי"ג קי"ד שהאריך בשם מהר"י דאנון ומה שהקשה דאיך עלה על דעת רבא להוכיח דלמפרע לא דהא עשיה כתיבה. וקושי' זו מתורצת עם הקושי' האחרת שהקשה דילמא אם אינו ענין לעשייה תנהו ענין לזכירה דילמא היה זה דעת רבא באמת אלא דהמקשה לא הי' ניחא ליה בהאי תרוצא ועוד י"ל דרבא סבר דהכל נכלל בכלל עשייה כי גם הקריאה עשייה היא ומה שהקשה עוד דלקמן נפקא ליה מככתבם וכזמנם דבעי אשורית ולמה לא מקשה נמי הא עשייה כתיב ולע"ד דהא וודאי זה נפקא לן מככתבם ולא שייך להקשות עשייה כתיב וא"כ בעי כתב אשורית כמו דכתיב ככתבם ואין מקרא יוצא מידי פשוטו אבל הכא דבעי' למילף קריאה מכח ההיקש דככתבם לכזמנם ועל זה פריך מידי קריאה כתיבה הא קריאה לא נזכרה כלל ואין ה"נ אלו הי'

רוצה ללמוד דבעי כתיבה כסדר ולא למפרע לא הי' מקשה מידי ועיין בחקרי לב דף רס"ג שהאריך על דברי מרכבת המשנה עיין שם:

מה עשיה למפרע לא. בחקרי לב דף רס"ד ע"ג רצה לפרש מה עשייה למפרע היינו על כתיבת המגילה ואחרי המחילה זו אינו נראה דהא כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים אלא דעל עשיית הימים קאי ולא על כתיבת המגילה ולעיקר דינו מגילה שכתבה למפרע אפשר דלא חמירא מס"ת:

דף יז:

הסדיר שמנה עשרה ברכות על הסדר התוס' הקשה מכאן לרש"י שפירש בברכות אמצעית אין להם סדר שאם שכח אחת מהן שאומרה במקום שנזכר דהרי זה היה למפרע וחזינן כאן שנתקנו על הסדר ולדעת רש"י אפשר לומר דניהי שנתקנו על הסדר לכתחילה מיהו בדיעבד לא מקרי זה למפרע והרי פ' של ק"ש ג"כ נתקנו על הסדר וכדאמרינן למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע וכן והיה אם שמוע לויאמר ואפ"ה פסק הרמב"ם דאם שינה יצא כיון שאין כתובין כן בתורה ודוקא בפרשה עצמה אם קרא למפרע לא יצא וכתב הטור בסימן ס"ד דדוקא לכתחילה כן בפרשיות ק"ש אבל בדיעבד אין זה למפרע וסבר רש"י דברכות שמנה עשרה נמי כל חדא כפרשיות ק"ש דמי אמנם התוס' ס"ל דמדאמרינן סתם על הסדר משמע דכך צריך לאמרו ובזה מתורץ מה שהקשו בספר מקראי קודש והביא במרכבת המשנה למהר"א אלפאנדארי דף כ"ח דלמה לא הקשו התוספות מלעיל דקתני וכן בתפלה דאי מלעיל ה"א דתפלה לא עדיף מק"ש וכל ברכה כפרשה חשיבה אבל הכא מעל הסדר משמע דדוקא על הסדר בעי אמנם בברכות באמת הקשו מהא דקתני וכן בתפלה ואפשר דהתוספות דהתם סבר דאין לדמות ברכות של תפלה לפ' של ק"ש דהתם לא נכתבו בתורה גבי אהדדי וא"כ ממילא אין להם סדר ואדרבה בתורה נכתוב המאוחר קודם אבל הכא כך נתקנו מתחלה אמנם אין קושיא לרש"י כי רש"י אפשר סבר כאשר כתבתי:

מה ראו לומר תשובה אחר בינה אזני יהושע ע"ו ע"ד:

רש"י ד"ה והי'. עיין חקרי לב רס"ד ומ"ש לעיל בדף ט':

רש"י ושבר פושעים היינו זדים משפט צדק ח"ב סימן ט':

תוס' ד"ה כל התורה זרע יצחק רצוף אהבה קי"ט שנות חיים צ"א:

תוס' ד"ה דאי בלשה"ק זרע יצחק רצוף אהבה ק"כ:

דף יח.

זכור בפה יוכל בלב והקשה מהרח"א בעץ חיים פ' בשלח דילמא קרא ללאו ועשה כמו שהוא האמת ומנאה הרמב"ם בשתי מצות ועוד הקשה דהא תנן מזכירין יציאת מצרים והתם בפה הוה ע"ש בדף ע"ד והנה מה דפשיטא ליה דיציאת מצרים דוקא בפה הוא הנה מקרוב נדפס בשמים ראש ושם בסימן קע"ג כתב דיציאת מצרים דכל השנה יוצאים בלב מדאיצטריך לא תשכח כאן דזכר בפה ש"מ בעלמא הוה בלב והרהור כדיבור דמי חוץ מליל פסח דכתיב והגדת ובאמת קשה על דבריו דא"כ איך למדין מגילה דלא הוה עיונא בעלמא מהתם דאדרבה נימא מדגלי קרא גבי זכירות עמלק ש"מ דבעלמא הוי בפה וראיתי בטורי אבן שהקשה על הגמרא דמאי מקשה וממאי דהאי זכירה קריאה דילמא עיון בעלמא וכי מי אמר שתהא דוקא בקריאה ואי משום דתני קוראין הרי גבי ק"ש נמי תניא כה"ג ואפ"ה יצא בהרהור למ"ד הרהור כדיבור דמי ותירוץ דוודאי הא דמפיק הגמרא קריאה בעל פה להכי לא איצטריך דהא ילפינן לקמן מכתבם עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו וא"כ פשיטא דלא יצא על פה וא"כ הך גז"ש אתא לבעל פה ועל זה מקשה הגמרא מנלן דהתם בפה דילמא עיונא בעלמא ולפ"ז מתורצים דברי הרא"ש בבשמים ראש שהרי מכח גז"ש אנו למדין כאן דבעי בפה דאי לבעל פה לא צריך אלא דקשה דכשם שאנו למדין הך גז"ש מזכרון למגילה למה לא נילף נמי הך גז"ש ליציאת מצרים ותו זכור דכתוב גבי שבת דדרשו חז"ל זכריהו בפה מנלן דילמא דוקא בלב ואין לומר דאין ה"נ דיוצאין ידי קידוש בהרהור הא בפה קאמר וראיתי בפר"ח א"ח סימן ס"ז דנראה כמסתפק אי ילפינן מהכא מדהוי הך זכור בפה ה"ה בכל מקום או לא:

ושוב ראיתי בתורת כהנים פרשת בחוקתי שהביא הך דזכור ושמור ומדכתיב שמור בלב ש"מ דזכירה בפה וכן זכור את אשר הקצפת והך זכירה דגבי עמלק ואדרבה משמע משם דליכא למילף חדא מחבירו דאל"כ בכל הני למה לי והדבר צריך תלמוד דלמה לא נילף בגז"ש בכולם והנראה לתרץ דשאני גבי עמלק משום דהתם עיקר המצוה הוא לזכור מה שעשה לנו עמלק כדי שע"י זה ניתן בלבנו לקיים מצוה מחיה להכי אצטריך קרא שיהי' בלב אבל גבי יציאת מצרים מה דהוה הוה ועיקר הזכירה הוא שנותן שבח והודאה להקב"ה על כל הנסים אשר עשה עמנו בהוצאה זו א"כ הוה כמו שאר תפלה וק"ש דלא יצא למ"ד שהרהור לאו כדבור דמי וגבי שבת אפשר נמי דהוי כזכירת מחיית עמלק שעיקר הזכירה כדי שנדע שהוא שבת ונשמור השבת במעשה לכן איצטריך הלימוד דבעי בפה. וכן יש ליישב בשאר מקומות ולקושיא הראשונה שהקשה מהרח"א דהא צריך ללאו ועשה מלבד מה שתירץ הוא י"ל דדיוק הגמרא דהיא גופא קשיא כיון

שהוא רק זכירה בעלמא למה החמירה התורה בלאו ועשה אלא וודאי הזכירה בפה והשכחה בלב. ושוב אחרי רבות בשנים בא לידי ראש דוד ושמחתי שכיוונתי במקצת לדעתו הרחבה ועיין בלימודי ה' לימוד ע"א משכנות יעקב קי"א ובשאגת אריה סימן י"ג דשקיל וטרי טובא אם יוצאין ביצ"מ בהזכרה בלב ולמאי דתירץ הרב טורי אבן בסוגיין בוודאי הוא דוחק טובא דהא וודאי משמע דהלימוד של הגמרא על קריאה בעל פה הוא ולא על הקריאה גופה דלא להוי בלב ולקושייתו הא ילפינן מכתבם וכזמנם י"ל דוודאי לבתר דיש לנו לימוד דבעי בספר דוקא ולא בעל פה שפיר ילפינן מכתבם דבעי עד שיכתבנו אשורית על הספר אבל אי לא הוי לן הך לימודא דכאן מבספר מהיכי תיתי ללמוד מכתבם דבעי אשורית והוה מוקמינן לפשוטי' וזה פשוט. והא דמקשי הגמרא וממאי דהאי זכירה קריאה הכי קמקשי דוודאי אי הקריאה בפה שפיר דילפינן בספר אבל אי הוה רק עיונא בעלמא פשיטא דלא צריך בספר רק לזכור בלב:

גיפטית לגפטים. עיין לעיל ח' ד"ה עד שיכתוב:

עברית לעברים דברי אמת בקונטרסים כ"ה ע"ב בית אברהם כהן בארוכה פ"ז פ"ח:

לעז יווני לכל כשר דינא דחיי ח"ב קל"א זרע יעקב סימן י"ב באר יעקב ל"ח ע"ג זרע יצחק יתר הבז מ"ג ע"ג גט מקושר קנ"ג חקרי לב י"ד

הלועז ששמע אשורית עיין ברכות מ"ה ד"ה שאני התם

קראה סירוגין שונה הלכות דף ס"ד:

תוס' דאי ס"ד למזבח שנות חיי' ק"נ צפנת פענח למהריט מ"ג ע"א:

דף יח:

שהא כדי לגמור את כולה עיין ברכות כ"ב ד"ה אלא לכ"ע:

שמואל חייש ליחידאה עיין יבמות י"ז ד"ה ולימא הלכה:

השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקוראן הקורא כמתורגמן המתרגם רשי' פירש שקראם על פה כמתורגמן והרי"ף פירש שהוסיף דברים כמו מתורגמן שמוסיף דברים לברר טעמו של פסוק ובטורי אבן כתב שאינו יודע למה מפרש הרי"ף כך ולע"ד דקשה לו למה לא אמר וקראן הקורא בע"פ אלא וודאי טעמו קיהיב כיון דנראה כמתורגמן המתרגם יצא ובירושלמי איתא טעה והשמיט פסוק אחד ותרגמו המתרגם יצא ומשמע שיש תרגום למגילה וגם שהי' רגילין לתרגם ומכאן קשה למ"ש רשי' לקמן בדף כ"א ע"ב דלא גרסינן עשרה מתרגמין שאין תרגום לכתובים והרי מן הירושלמי מוכח דיש תרגום והי' רגילין לתרגם א"כ שפיר גרסינן עשרה מתרגמין ונראה דכוונת הרי"ף שלא נפרש

כמו בירושלמי שקראן תרגום הפסוקים שהשמיט לכן מפרש דלעולם בלשון הקודש וקראו מתורגמן לפי שמוסיף ועיין חקרי לב י"ג ע"ב:
ר"מ הלך לעבר שנה בעסיא. עיין יבמות קט"ו ד"ה אמר רבי עקיבא:
ואין צריכין שרטוט. סוטה י"ז ד"ה כתבה אגרת

דף יט.

דיפתרא דמליח כו'. עיין שבת ע"ט ד"ה קלף:
עד שתהא כתובה אשורית כו' דברי אמת קונטרסים כ"ד ע"ב:
דכתיב ככתבם וכזמנם עיין מ"ש לעיל דף ט' ובחקרי לב רס"ג:
אתיא כתיבה כתיבה גיטין ויו ד"ה אמר ר' יצחק ליקוטי הרמב"ן יוד ע"ב:
בן עיר שהלך לכרך מחזיק ברכה חא"ח קכ"ו ע"ג
אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כדברי האומר כולה כן פסקו כל הפוסקי' ויש לי לדקדק דבכל מקום שרב פוסק נגד הכלל המסור בידינו בפסקי הלכות בעירובין מ"ז דקאמר דרב לית ליה להני כללי אם הלכה כמותו או לא מה שיפסק בפירוש הלכה כפלוני או כפלוני נגד הכלל שאמר רבי יוחנן דדילמא רק לשיטתיה אמר דלית לי' הך כללא והרי כאן חזינן דכל הפוסקים פסקו כן כמ"ד כולהי ולפי הכלל שאמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי דאמר מאחרי הדברים האלה וראיתי בירושלמי על הך מתני' שאמר רבי זעירא בשם רבי יוחנן בתענית צבור ובעירובין נהגו כר"מ רב אחא בר יעקב בשם רבי יוחנן אף במגילת אסתר נהגו הכל כר"מ וא"כ שפיר פסקינן כר"מ כיון דרבי יוחנן גופי' אמר נהגו ואע"ג דנהגו אורויי לא מורינן אפשר לומר כיון דהכי לחומרא שפיר אורוי אורינן וכדמשמע בתוספ' בר"ה דף ט"ו מיהו בעירובין דף ע"ב משמע דאף לחומר' דוקא נהגו ועיין שם בתוס' שנדחקו שם גבי עירוב והכי לא שייך הנך תירוצי דתירצו התם וצ"ל כמ"ש לחד תירוצ' דלענין ברכה הוא שאם קרא אחרי הדברים האלה לסופו יצא וא"צ לחזור ולברך אם קראו מתחלתו. מיהו אפשר לרבי יוחנן דאמר שם שהא כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש אף לר"מ דצריך לחזור ולקראת ואינו מברך ויש לחלק ואין מקום להאריך בזה עכ"פ כיון דבירושלמי משמע דלר"י נהגו ולחומרא היא שפיר דפסקו הפוסקים כרב. ושוב ראיתי בשער יוסף דף ב' ע"ד ודף ג' ע"ד שדקדק כמו שדקדקתי וע"ש מה שתירץ:
ואפילו למ"ד מאיש יהודי צריך שתהא כתובה כולה עיין ליקוטי הרמב"ן יוד ע"ב ועיין לעיל בתוס' דף ט' ד"ה בשלמא ובשונה הלכות דף ס"ב:

ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה עיין סוטה י"ז ד"ה ד"ה כתבה אגרת והקשה בטורי אבן דהא במכות י"א פלוגתא דר"מ ורבי יהודה בספר תורה גופי' שאם תפרה בחוטי פשתן איכא חד מ"ד דכשרה וא"כ למה נקראת ספר כיון דספר גופי' כשר וי"ל דלהך מ"ד נקראת ספר לענין שרטוט ומה שתירץ הוא ז"ל דלענין זה נקרא אגרת שאין מדקדקין בטעותיה עיין בריטבא שהקשה אדרבה דהי' לן לדקדק בטעותיה כיון דנקראת ספר. ותירץ דספר דוקא משום קדושה וא"כ אפילו לא נקראת אגרת נמי אין מדקדקין וצ"ל להך מ"ד דנקראת אגרת לשאר דברים שהם חוץ ממנה כמ"ש הרמב"ן בליקוטיו והר"ן והריטב"א. עוד הקשה בטורי אבן דהא רב אמר שם במכות חזינא לתפילין דבי חביבי דתפירי בכיתנא וא"כ בספר תורה פשיטא דכשר וקושי' עצומה היא ורשי' כתב כאן שאם תפרה בחוטי פשתן דאיכא למ"ד במסכתת מכות שאם תפרה בחוטי פשתן פסול דוודאי דברי רשי' מגומגמין דפשיטא דלרב פסולה בחוטי פשתן ולפיכך י"ל דכוונת רשי' דרב קאמר הכי למ"ד דס"ל הכי שם אבל איהו לא ס"ל כמו שאמר כאן ובטורי אבן כתב דמה שאמר שם בגמרא לית הילכתא כוותיה רב גופי' הא דאמר הכי ועיין בריטב"א שם דלא גריס לתפילין אלא לספרי דבי רב דבתפילין ליכא מחלוקת עכ"פ נראה דלא גריס דבי חביבי אלא דבי רב וא"כ וודאי ק' דרב אדרב ולא יצדק תרוצו של בעל טורי אבן ולגירסא שהביא שם הריטב"א לתהלי דבי רב שפיר יש לפרשו על תהלים שאע"פ שהריטב"א אף לפי גירסא זו מפרשו על ס"ת מ"מ הא מצינו כהאי לישנא בפרק ערבי פסחים ושם בע"כ על תהלים קאי כמבואר שם:

ובלבד שיהי' משולשין. בכורת ל"ט ד"ה שיהא:

דף יט:

ומחו ליה אמוחא בצבור שנו. בטורי אבן יצא לחלוק על כל הפוסקים ופירש פירש חדש דבצבור היינו שלא בזמנו שנקראת דוקא בציבור וביחיד היינו בזמנו ולא ידעתי מה ראה על ככה לחלוק על כל הפוסקים ראשונים ואחרונים דבצבור לא יצא אפי' בדיעבד למקצת דיעות ולמקצת דיעות עכ"פ לכתחילה צריך כמו שכתבו הטעם דכיון שהוא בצבור בעי פרסום נס. והאי דקא מקשה אם לא יצאו מתורת צבור יצאו מתורת יחיד כל אחד לעצמו ל"ק דחכמים תקנו כן בצבור שיהי' פרסום נס דוקא ולפיכך אף הם גזרו דבדיעבד נמי לא יצא כדי שיתקנו הדבר ויכתוב כל אחד מגילה כתקנה ככל הלכותיה ואין להאריך בזה כי הדברים פשוטים. וע"ל ה' ד"ה הוה עובדא:

הכל כשרין לקרות את המגילה. רדב"ז דפוס ווניציי' סימן תשפ"א ידי אליה ק"ט דינא דחיי ח"ב קכ"ד שונה הלכות דף ס"ג צרור החיים דף כ"ג כ"ד כ"ו בית אברהם כהן צ"א ע"ב:

מאן תנא חרש דיעבד נמי לא רבי יוסי היא. והקשה מהריט"ץ בסימן ע"ז דלמה לא פליג רבי יהודא במתניתין בחרש כמו דפליג בקטן. ולע"ד הקלושה כל כי האי יש להקשות הרבה פעמים בש"ס והתירץ לזה ע"פ מה דתנן בעדיות פ"א ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובים והלא אין הלכה כדברי יחיד אלא שאם יראה ב"ד דברי היחיד ויסמכו עליו שאין ב"ד יוכל לבטל דברי ב"ד חבירו וא"כ כ"מ ששנה רבי דברי יחיד הוא כדי שיוכל ב"ד אחר לסמוך עליו אבל במקום שלא הי דעתו של רבי לסמוך עליו כלל לא הביא דברי היחיד במשנתינו כי אין לסמוך עליו כלל ועפ"ז אפשר ליישב הא דפסק הרמב"ם ושאר פוסקים דבחרש אפי' דיעבד לא יצא כר' יוסי ושם בק"ש פסקינן כרבי יהודא ובאמת למסקנא דגמרא משמע דאתיא מתניתן כרבי יהודה. אמנם אפשר דקשה להו הך קושיא אם מתניתן רבי יהודה ודוקא לכתחילה למה לא הביא רבי דברי רבי יוסי כאן כמו שהביא בברכות אמנם אם נאמר דמתניתן ר' יוסי היא ואפילו דיעבד והכי גבי מגילה חמירא טפי מפני שהוא להוציא אחרים וחרש לאו בר שמיעה לכן אפי' בדיעבד אינו מוציאה אבל איפכא וודאי ליכא למימר דאם בק"ש לא יצא א"כ במגילה וודאי לא יצא ועיין יד אהרן סימן תרפ"ט. בני יעקב קנ"ג. חזון עובדיה דף פ' שאגת ארי' סימן ז':

רשי' ד"ה בד"א בקטן שלא הגיע לחנוך. חקרי לב ר"ל:

תוס' ד"ה ורבי יהודה מכשיר. גט מקושר קמ"ב קמ"ג קמ"ד שדה הארץ פ"ז חקרי לב ע"ו ע"ז פ"ג:

תוס' ד"ה אלא הא דתני. זרע יצחק:

דף כ.

לעולם רבי יהודה אפילו לכתחילה. יצחק ירנן ע"ה ע"ב:

אין מביאין ראיה מן הקטן עיין ברכי יוסף ח"מ דף ק"ה ע"ג שהקשה בשם מהרא"י הא בדרבנן קטן נאמן ומגילה מדרבנן הוא ועיין שם שתירץ והנה נכון ועיין בחסדי דוד שכתב דאע"ג דגבי חנוכה בסימן תרע"ה הביא בש"ע דעת י"א דבקטן שהגיע לחנוך מותר מ"מ במגילה לא חש להביאו כיון דהוא דברי קבלה ודברי קבלה כדאורייתא דמי ולפ"ז שפיר קאמרו שאין מביאין ראיה מן הקטן כיון דהוא מדברי קבלה וחמירא מדרבנן ובתוספתא מסיים מכאן ואילך הוי נהגו שיהיה קטן קורא לרבים ומשמע דע"פ אותו

מעשה נהגו כן. ולפי פשוטו י"ל דניהי דאמרו לו אין מביאין ראיה מן הקטן היינו אותן שלא ראו המעשה ורק ע"פ רבי יהוד' ידעו אבל אחרים שראו המעשה נהגו כן אבל לפי מ"ש הרב ברכי יוסף דטעמא דאין מביאין ראיה מן הקטן דילמא באמת לא יצאו וקראו פעם אחרת א"כ איך הנהיגו על פיו וצ"ל דהם היו יודעים דיצאו בקריאת הקטן. ושוב בא לידי עין זוכר ועיין מ"ש שם באות אלף סימן צ"ו ובאות קוף סימן ח"י:

אין קורין את המגילה ולא מלין כו' ברכי יוסף ח"מ י"ו ע"ב:

ולא מוהלין סוכה כ"ד ד"ה בכתיבה. שבת קל"ב ד"ה ההיא מבן:

ולא טובלין ולא מזין תוספות ישנים ביומא דף ח' ד"ה ור"י סבר:

דכתיב וביום השמיני. מ"ק ח' ד"ה נפקא:

רש"י לעולם רבי יהודה כו' גט מקושר ק"מ עד קמ"א מטה אפרים צ"ה ע"א חקרי לב ע"ד:

רש"י אפילו תימא רבי יהודא כו' חקרי לב ע"ז ועיין מ"ש בסוכה ל"ח:

רשי' עד הנץ החמה שיצא מספק לילה דס"ל לרש"י דוודאי מצד דין תורה משעלה עמוד השחר בשר דיום גמור הוא לכל מילי וכמו דילפנן בסמוך מואנחנו עושים במלאכה אלא דיש לחוש למטעות וכמו דמצינו ביומא פ"ג שעלה מאור הלבנה ודימו שעלה עמוד השחר לפיכך לכתחילה צריך הנץ החמה שיצא מכלל ספק ובדיעבד כשר אם הוא יודע שוודאי עלה עמוד השחר ועיין מה שכתב בספר מוצל מאש סימן ח"י ואע"ג דגבי ק"ש יוצא בה ידי ק"ש של לילה שאני התם דאיכא אינשי דגני בההיא שעתא וקרינן בשכבך:

תוס' ד"ה ולא טובלין בתי כהונה בית ועד ע' ע"ד מגילת ספר לאוין נ"ג ע"ג מרכבת המשנה ח"ג פ"ו דפרה ה"ב ופ"א דמקואות ה"ו:

תוס' ד"ה דכתיב וביום השמיני זרע יצחק:

דף כ:

וכולן שעשאן משעלה עמוד השחר נידה ע"א ד"ה הרואה.

והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה זבחים נ"ו ד"ה מנין לדם:

כל היום כשר למליקה זבחים ס"ה ד"ה בן עוף מנחות ב' ד"ה כל המנחות:

כל הלילה כשר לקצירת העומר מכריע סימן כ"ט מכתם לדוד דף כ"ח מנחות ס"ו ד"ה זכר למקדש:

ולהקטר חלבים ואמורים זבחים כ"ו ד"ה אלא אמר ר' יוחנן יומא כ' ד"ה אלא אמר:

דכתיב וביום צוותו חולין פ"א ד"ה יום להרצאה:

תוס' ד"ה ספירה ביממא זרע יצחק

תוס' ד"ה והא קיי"ל זרע יצחק:

תוס' ד"ה והיה לנו הלילה רצוף אהבה:
תוס' ד"ה לקמיצה כו' וכן תנופה והגשה אין צריך בהן כהן לכאורא נרא' דכשרים בזר כמו שחיטה שהרי כתבו דאין צריך בהן כהן במנחה לפני הקמיצה וכוונתם למה דאמרו מקמיצה ואילך מצות כהונה וכן הבין התי"ט אמנם בקדושין ל"ו בד"ה הסמיכות כתבו דהגשה בכהן וראיתי במלך שלם ח"ב דף ל"ו דכתב דהת' מיירי במנחת כהן והכא מיירי במנחת ישראל ואינו נראה וכ"כ בהדיא במנחות דף ט' דבעי כהונה דוכי זר קרב אצל המזבח ושוב ראיתי בלימודי ה' דף צ"ט ע"ד שכתב דגם כוונת התוספ' דאין זר קרב אצל המזבח ואם קמץ זר יחזור ויקמוץ כהן ואין הלשון משמע כן ודברי התוספות דהכא צ"ע ועיין במגילת ספר לאוין קס"ג ע"ב:
תוס' ד"ה כל הלילה. זרע יצחק:

דף כא.

מה משפט ביום. רש"י מפרש דאדיני ממנות קאי. ועיין בסוטה י"ז בתוס' דמפרשים דאדיני נפשות קאי דסוטה יש לו דיני נפשות ובין תחילת דין או גמר דין פסול ועיין ברכי יוסף ח"מ י"ז ע"ב ועיין במאירי שם שנראה שהיה לו נוסחא אחרת וכן נראה שהיה להרמב"ם פ"ד מסוטה דיליף מוהקריב והשקה כי השקאה דומיא דהקרבה:
לאתוי סדור בזיכין. בני חייא קפ"ה ע"ב.
רש"י ד"ה משפט. זרע יצחק:
תוס' ד"ה לאתויי. שער המלך ח"א פ"ב. יבין שמועה ל"ב ע"א:
פרק שלישי
מה שאין כן בתורה. פרשת דרכים ל"ה ע"ג. מקום שמואל בחידושי י"ד כו' ועיין זבחים י"ט ד"ה עמידה:
מניין לרב שלא ישב על גבי מטה וישנה. פרשת דרכים ל"ה ע"א יצחק ירנן ג' ע"ב ועיין מ"ש במועד קטן דף ט"ו ע"ב.
מימות משה כו' לא הי' למדין תורה אלא מעומד. חזון עובדיה ע' ע"א מקום שמואל בחדושי י"ד דף כ"ו ומ"ש במ"ק:
רשי' בשני ובחמישי והכי אשמיענן דקורין שלשה. לכאורה משמע דרשי' בא לבאר דלא יקשה מה משמיע לן במתני' הא כבר עזרא תיקן. ולזה אמר רשי' דהחדוש דמשמיע לן הוא דיהי' שלשה אמנם אי אפשר לומר כן דהא מבואר שם בב"ק דגם זה עזרא תיקן שיהי' שלשה ובתשובת מהר"י הלוי סימן כ"ט הקשה כן ותירץ דרשי' אלמטה קאי דשלשה דוקא ואין מוסיפין עליהם. ולפ"ז צריך להיות הכל דבור אחד ברשי' עם הך דאין

מוסיפין והוא דוחק וגם קשה לי בלא"ה דמה קשה לרשי' הא ברייתא היא שם בב"ק וא"כ שפיר אשמיענן חידושא דתיקן עזרא כיון שלא נזכר בשום מקום במשנה. ותו קשה דמ"ש רשי' דאשמיענן דג' הן כהן ולוי וישראל והיכא אשמיענן זה במתני' וצ"ל דממילא ידעינן כיון דהוה שלשה דהוה נגד כהן לוי וישראל וזה לא אשמעינן בברייתא שם דהוה שלשה דניהי דהגמרא הוצרך לומר כן שם בב"ק מכח הכרח הקושי' דמשה תיקן אבל עכ"פ לא נזכר בפירוש כמה קורין והכא אשמעינן כמה הוה וא"כ לא קשה כלל קושיות מהר"י הלוי ולא צריך לומר דאשמעינן כהן לוי וישראל וגם לא דאין מוסיפין רק שלשה איצטרך לן כיון דלא נזכר בפי' בברייתא כמ"ש ועיין יד אהרן סי' קל"ה ובמג"א שם.

ואין מוסיפין עליהם. עיין בית דינו של שלמה דף מ"ג:

במגילה אפילו עשרה מתרגמין עיין שבת קט"ו ד"ה ובידו ספר איוב:

ברוך האל הנפרע. עיין פסחים ק"ד ד"ה כל הברכות:

והאידנא דכולהי מברכי לפניה ולאחריה ה"ט כו'. וכתב הרב המאירי דאף קודם התקנה צריך שהקורים האמצעים יהי' שם מתחילה ועד סוף כדי שישמעו הברכות ויצא בשמיעתם וכ"כ הט"ז בסימן תכ"ח. אלא שקשה דא"כ מאי אמר לקמן מסתברי דרב קרי בכהנא דאי בישראל קרי מ"ט לפניה בירך ודילמא רב לא שמע הברכה ואין לומר דוודאי רב היה בבה"כ ושמע קריאת התורה דילמא אונסא איקלע ליה דהוצרך לצאת. ושוב ראיתי להרב יד אהרן סימן קל"ט שהקשה כן על הט"ז. ובאמת גם על המאירי קשה אלא שלא היה נדפס בימי הרב יד אהרן ועיין לקמן ל"א גבי אין מפסיקין בקללות ושוב ראיתי בבאר יעקב דף ט' שכתב בזה ובברכי יוסף:

פרשת ר"ח כיצד קורין ליקוטי הרמב"ן ח' ע"ד:

רש"י ועשרה מתרגמין לא גרסינן. עיין מה שכתבתי לעיל בדף י"ח ע"ב ובחקרי לב דף י"ג:

תוס' ד"ה אין פוחתין כו' וא"ת הרי פרשת ויבא עמלק קושיות התוספות ותרוצם בירושלמי היא וכן הביא המאירי בשם הירושלמי. ועיין בט"ז קל"ז ומלבד שדבריו דחוקים אף גם לא נראה כן בפירוש הירושלמי. ועיין שדה יהושע שנדחק מאוד להשוות דברי הירושלמי עם האורחת חיים שהביא הב"י ואין לשון הירושלמי סובלו ואם אין טעות בא"ח מה שהביא בשם הירושלמי צ"ל שהי' לו נוסחא אחרת שהרי המאירי הביאו כמו שהוא לפנינו כאן במגילה ובתענית פ"ד ובשלשה מקומת בוודאי לא יפול בהם טעות. ועיין בית ישחק הנדפס מחדש שהאריך בזה. עיין שם בדף וי"ו ע"ד:

דף כב.

אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים הלכות קטנות ח"ב סימן רנ"ג רנ"ו:
בראשון יהי רקיע בית דינו של שלמה מ"ו ע"ד:
רב אמר דולג. עיין שו"ת מהר"ם בר ברוך דפוס קרימונא דף ט"ז ע"א בית דינו של שלמה מ"ה ע"א:
איבעי' להו תענית צבור בכמה גופי הלכות ע' ע"ב:
רב איקלע לבבל כו' פתח ברך ולא חתם הנה על הסוגיא דלקמן דף ל"א דאין מפסיקין בקללות משום דאין מברכין על הקללה הקשו האחרונים דהא בימי חכמי המשנה הפותח והחותם הי' רק מברכין ולא האמצעין. עיין בט"ז קל"ט ותכ"ח רמזתיו לעיל ובתי"ט ואייתי לן מהרח"א בספר עץ חיים מן הירושלמי דבברכות וקללות אף בימי חכמי המשנה הי' מברכין כל אחד ואחד והביאו בשושנים לדוד ובבנין אריאל השיג עליו דהא אמרינן כאן דרב איקלע בתענית צבור והי' קורין ברכות וקללות ואפ"ה קאמר או דרב קורין בכהני אבל באמצע לא היה מברך או דלאחר תקנה הוה ואפ"ה לא היה מברך לאחריה וש"מ דתלמודינו חולק על הירושלמי וסבר דאפילו ברכות וקללות בזמן המשנה הפותח והמסיים מברכים לא האחרים איברא דרש"י כתב מוסף פסקא תפלות ענינו ברכה יתירה וקשה מאי דוחקא לרשי' הא בתענית צבור מוסיפין כמה ברכות מלבד ענינו כמבואר בפ' ב' דתענית ולכן נראה דרשי' סובר דלאו בתענית צבור שגזרו הוה שמוסיפין כל כך ברכות רק בתענית צבור הקבוע שאין מוסיפין אלא ענינו ובתענית צבור הקבוע אפשר דס"ל לרשי' שלא היה קורין ברכות וקללות אלא שי"ל לרשי' סבר דאין אומרים כ"ד ברכות אלא בערב כמ"ש הר"ן בפ"ק דתענית בשם ר"ת ואף הרז"ה סבר דהי' אומרים הכ"ד ברכות בפני עצמן כעין מוסף (ותמהני שלא הביא ראיה מכאן דקרי מוסף וזה יצדק יותר לדעת הרז"ה) ולא מסתבר לרשי' דבערב מיירי דקאמר סתם מוסף משמע דבין בשחרית בין בערבית קאי ולפיכך הוצרך רשי' לומר דההספה הוי רק משום ענינו והר"ן כתב שם בתענית דף יוד ובס"פ שני דתענית דהירושלמי סבר דאף בשחרית הי' קורין ברכות וקללות והר"ן כתב דתלמודא דידן חולק וסובר דדוקא בערב הי' קורין ברכות וקללות וא"כ לפי תלמודא דידן י"ל דבשחרית הוי וקראו פרשת השבוע ואעפ"כ מבעי' ליה להגמרא אם קורין ארבעה כיון שיש בו מוסף ברכת ענינו וא"כ שפיר לא בירך רב לאחריה כיון דלא קראו ברכות וקללות. והירושלמי גופיא דסבר דבשחרית קורין ברכות וקללות. הנה לפי מה שצדדתי שם בתענית לדעת רשי' דקורין במנחה ויחל אפשר דהירושלמי סבר כן ומעשה דרב במנחה הוה כי וודאי לא מסתבר שיקראו

שני פעמים ברכות וקללות והתוספות אף שנדחקו לתת טעם למנהג שלנו שקורין ויחל אפשר דמודים דבזמן חכמי התלמוד הי' קורין או בשחרית או במנחה ויחל רק שקשה להם למה אנו קורים שני פעמים ויחל באופן דלכל הדעות יש ליישב הך מעשה דרב עם דינא דהירושלמי דבברכות וקללות כל אחד מברך ושוב נדפס מחזיק ברכה ובחא"ח האריך בזה ולדעתו לא היה תענית צבור רק תענית קבוע וכמ"ש בתחילה ע"ש ועיין באר יעקב ט' ע"ד ובמה שכתבתי לעיל גבי והשתא דתיקנו ושוב נדפסו חידושי הריטב"א. וראיתי שהביא בשם מפרשים דמוסף תפלה אנעילה קאי ולא על ענינו וא"כ מוכח דעל ת"צ ממש קאי להך פרושא וכן צ"ל להר"ן ושאר ראשונים שהקשו לפירש רש"י שפירש דאין ת"צ כלל בבבל והך דהכי ש"מ דס"ל דת"צ ממש הוה חוץ לרשי' בע"כ צ"ל דלאו ת"צ ממש הוי.

בשלמא רב הונא קרי בכהנא מלך שלם ח"ב ל"ה ע"ג

תוס' ד"ה אין מתחילין שו"ת רבי זיסקינד ראטנבורג דף מ"ח מעין גנים דף ל"ט

תוס' ד"ה ואם איתא שו"ת מהר"ז ראטנבורג דף מ"ט

דף כב:

כל יום שיש בו ביטול מלאכ' בית דינו של שלמה מ"ג ע"א.

ושאין בו ביטול מלאכה כגון ר"ח עיין שבת כ"ד ד"ה או דילמא ר"ה כ"ב ד"ה משום ביטול.

דתניא חל להיות בשני ובחמשי כו' בטורי אבן תלה פלוגתא דת"ק ורבי יוסי בהנך תרי לישנא דסוף מרובה דת"ק סבר דעיקר תקנת משה לא היה אלא חד גברא תלתא פסוקי ובט"ב הניחו על תקנת משה ור' יוסי סבר כלישנא בתרא דתקנת משה הוי ג' גברא תלתא פסוקי ולכן לא פיחתו עכ"פ מתקנת משה ולפ"ז יש ליישב לשון רש"י במשנה שכתב דעיקר חידושא דקורין שלשה והארכתי בזה לעיל דרש"י סובר דמתניתן אתי כת"ק דסבר כלישנא קמא דמשה תיקן רק חד גברא ולא אתיא מתניתן כר' יוסי אלא שקשה לפ"ז מאי קאמר לרב אשי מני מתניתן לא ת"ק ולא ר' יוסי משמע דבלא"ה אתיא בין לת"ק ובין לר"י והרי כר"י בלא"ה לא אתיא משום קושיות רש"י במשנה וצ"ל דמתניתן אתא לאשמיענן שלשה ולר"י הלא כבר היה זה התיקון ואפשר דהגמרא באמת מה"ט קאמר דמתניתן דלא כר"י אבל לא מטעמא דמתניתן תני ארבע ור"י קאמר שלשה לזה יש לתרץ כקושיות התוספות דבאמת ר' יוסי ארבעה קאמר אבל מה"ט דא"כ מה משמיע לן מתניתין לא אתיא כר' יוסי אמנם לפ"ז צ"ל דהא דאמר הגמרא התם עזרא תיקן תלתא גברי היינו

ללישנא בתרא אבל ללישנא קמא עזרא לא הוסיף רק הפסוקים אבל לא בגברי אמנם עיקר תרוצא של הרב טורי אבן דוחק הוא דאפשר לומר דלא פליגי כלל התם הך לישנא אלא דמשה תיקן שיעשו כמו שירצו או חד גברא או תלתא גברי ולקושיתו איני רואה לדעתי הקלושה קושיא דבשלמא שני וחמשי שהוא מעיקר הקריאה וחובה כדי שלא יהי' ג' ימים בלי תורה תקנו שלשה מטעמי' שאמרו לעיל ושוב ראיתי בתענית שכ"כ רש"י להדיא וז"ל ולפיכך קורין ג' דזמן ס"ת הוא ובלאו הכי הוה קורין שלשה מתקנת עזרא לקרא בשני ובחמשי כהן ולוי וישראל הרי דעיקר טעם של חל בבו"ה כיון דזמן ס"ת הוא הא כל שאין זמן ס"ת יכולן לקרות כמו שירצה וא"כ למעט עדיף ולדעת הסוברים דגם בט"ב הי' קורין ברכות וקללות אפשר לומר כיון דאין מפסיקין בקללות חששו אם יוסיפו על אחד אתי לאפסוקי בקללות אבל כשאין קורין אלא אחד אי אפשר להפסיק ממילא ולדעת הרמב"ם דבשאר ת"צ לא היו קורין בברכות וקללות א"כ כיון דלא מצינו במשנה איה היה קורין א"כ לאו תקנה קבועה הי' הקריאה כלל ולכן הי' קורין במקום שירצו ובמספר שירצו ועכ"פ לא יותר מג' וסבר ת"ק למעט עדיף משום ביטול מלאכה והא דהי' קורין הפטרה ולא חששו לביטול מלאכה כמו שהקשה בטורי אבן י"ל דעשו כן כדי לעורר העם בתשובה ובוודאי הי' מפטירין במילי דתוכחה והתעוררת וגם הי' מתרגמין מפני התועלת שיש בזה לא חששו לביטול מלאכה:

רצפה של אבנים היה כו'. עיין ברמב"ם פ"ו דע"ז ובמפרשיו ובא"ח סימן קל"א רדב"ז דפוס פיורדא תקי"ד:

פישוט ידים ורגלים הוה עבד והקשה בטורי אבן הוא גבי ע"ז כתיב לא תשתחוה ואפ"ה מחייב בלא פישוט ידים ורגלים כדאמרינן פ"ק דכריתות והרב לא הראה מקום ונראה דכוונתו למה דמקשה בריש כריתות ובסנהדרן ס"ה דהשתחואה לא הוי מעשה ומתרץ כפיפת קומתו הוה מעשה ולא אמר דפישוט ידים ורגלים הוה מעשה אמנם ראי' זו יש לדחות אע"פ שהביאה הרשב"ץ בח"ג סימן שט"ו אמנם הדבר מבואר בהוריות דף ד' על הא דקאמר אם טעו דהשתחואה מותרת קאמר הגמרא לחד תרוצא דטעו דסברי דדוקא השתחואה בפישוט ידים ורגלים אסור שלא בפישוט ידים ורגלים שרי. והרי זו ראי' מבוררת והביאה ג"כ הרשב"ץ שם וכן פסק הרמב"ם בפ"ו דע"ז הלכה ח' והטעם דשם אסורה נ"ל כיון דקיי"ל דהשתחואה לע"ז אסורה אפי' שלא כדרכה מפני שהוא דרך כבוד אע"פ שאין עבודתה בכך מפני שדרך הוא לכבד כל ע"ז בכך ולעבדה ולפיכך אסור וכאן שאני שבאמת הוא השתחוה לשם ולא לע"ז לפיכך אינו אסור אלא בפישוט ידים ורגלים:

אין אדם חשוב רשאי לפול על פניו מלכי בקודש קי"ד:

דף כג.

מאן תנא להא דתניא וכו' ובשבת ממהרין לבא וממהרין לצאת וכתב המג"א בסימן רפ"א בשם הב"ח דכשיוצאין קודם שש שעות זה נקרא ממהרין ולכאורא לא אפשר לפרש כן לפי הגמרא דהא בעי לאוקמיה מתניתן כר"ע ולא כר' ישמעאל משום דס"ל דמוסיפין חד גברא יותר מיום כפור והרי קריאה דחד גברא אין זמן רב כל כך אלא וודאי צ"ל דממהרין בכל מה דאפשר למהר ואפילו קודם ששה שעות וצ"ל דהמקשן וודאי הכי היה ס"ל דממהרין כל האפשר אבל כדתריץ ליה לרבי ישמעאל משום סדורא דיומא גם לר"ע לפרש כן ולאו היינו טעמא דר"ע דפוחתין בשבת חד גברא אלא טעמא אחרינא אית ליה מהך דממהרין ומאחרין היינו משום סדורא דיומא ועכ"פ קודם שש שעות לית לן בה אמנם בהירושלמי נראה דבאמת טעמא דר"ע הוא כמו שחשב המקשן דבי"כ מאחרין ובשבת ממהרין (ועיין בטורי אבן שנתקשה למצא טעם לר"ע) וצ"ל לפ"ז דמעיקרא התקינו כן לפחות גברא כדי לידע שראוי למהר ואל יאחרו יותר משש שעות ובע"כ צ"ל כן דהא בתוספתא קתני בדברי ר"ע ואם רצו להוסיף מוסיפין וא"כ איך אפשר לומר דטעם הוי כדי למהר א"כ למה הרשות בידם להוסיף אלא בע"כ צ"ל משום היכר בעלמא הוא ושוב בא לידי בית דינו של שלמה וראיתי בדף מ"ג שכתב כמו שכתבתי בתחילה דדוקא המקשה הוה סבר כן אבל להתרצן לא ס"ל כן ע"ש אמנם להירושלמי אי אפשר לומר כן וגם א"כ מ"ט דר"ע ובע"כ צ"ל כמ"ש משום היכר בעלמא הוא אבל וודאי חד גברא לאו מהירות הוא:

כנגד ברכת כהנים כו' כנגד שלשה שומרי הסף לכאורא הני תרי אמוראי פליגי בהני תרי לישנא דסוף מרובה דללישנא קמא דמשה תיקן רק חד גברא עזרא תיקן תלתא שפיר י"ל כנגד שומרי הסף אמנם להך לישנא דמשה תיקן תלתא אי אפשר לומר כנגד שומרי הסף שהיה אחר כמה דורות ובע"כ צ"ל דכנגד ברכת כהנים הוא ובמג"א סימן קל"ה כתב בשם הרמב"ם וסמ"ק כי משה תיקן מניין הקרואים בשבת ובי"ט ור"ח וקשה דא"כ איך אפשר לומר כי משה תיקן כנגד כל הני דברים שלא היה בימיו וצ"ל דכוונת הגמרא דהך מספר מרמז למה שמרמז הך מספר כגון שבעה בשבת מרמז מה שמרמז שבעה רואי פני המלך והם חכמי התלמוד היה יודעים זה אמנם עיינתי ברמב"ם ובסמ"ק סימן קי"ט ולא מצאתי כן אדרבה הסמ"ק כתב בפירוש שהוא מדרבנן בעלמא ודברי המג"א

תמוהים ועיין בית דינו של שלמה דף ט"ו ושוב ראיתי בריטב"א שכתב דלאו כנגד אלו תקנום אלא נגד אותם שבמרום דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע:
הכל עולים למנין שבעה עיין ר"ה ל"ג ד"ה הא רבי יהודה:
מפטיר מהו שיעלה למנין ז' מכריע ל"א בית דינו של שלמה וכו' עד עיין תענית ד"ה בשני.
המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים בית דינו של שלמה מ"ו ע"א.
תוס' ד"ה חד אמר עולה פרח שושן דף י"א ע"ג תורת חסד סימן רס"ז פרי הארץ דף ד' ע"א גינת וורדים חא"ח כלל א' סימן ל"ה ברכי יוסף דף צ"ג בית דינו של שלמה י"ז ע"א עד כ"ב ע"ב.

דף כג:

ברכת אבלים מגילת ספר עשין י"א ע"ג.
והקרקעות תשעה וכהן פנים מאירות חלק שני ל"ז.

דף כד.

אין מדלגין מנביא לנביא בית דינו של שלמה כ"ו ע"ב.
פוחח פורס את שמע רשי' מפרש כל שכרעיו נראין ומביא ראיה מהתרגום ובאמת בנוסחא שלפנינו בתרגום ליתא כן כמו שכתבו התוס' ותו קשה לרשי' דהא מבואר שם בכתוב שאמר הקב"ה לישעיה ונעליך תחליץ מעל רגלך ויעש ישעיה כן הרי מבואר אפי' לשיטות רשי' דפחח היינו בלי מנעל אבל לא בכרעים מגולין והר"ן הביא שרשי' פירוש פחח יחף והקשה עליו מדאמרינ' בסמוך האומר אינו עובר לפני התיבה בסנדל אף יחף לא יעבור ומשמע הא בלא"ה יחף שרי ולפי הנוסחא שלפנינו ל"ק לרשי' כלל כי וודאי יחף בלי מנעלים שרי אבל גלוי כרעים לא שמענו כלל והמאירי הביא שיש שפירשו מן פחח יחף עד שכל שוקיו מגולין עם כרעים ובוודאי זהו פרושו של רשי' ונוסח' אחר' הי' לו ברש"י כמו שהי' להר"ן ולפיכך המאירי מקשה גם הוא מלקמן והקושיא שהקשו לרשי' קשה גם על הגה"מ שהביא הב"י בסימן צ"א דאין להתפלל יחף מהא דאמרינן בחגיגה לאו אורח ארעא לגלויה כרעיה קמי' מאריה והא ממשנה דלקמן מוכח דמותר ועיין עוד מה שאכתוב בגמרא.
רש"י ד"ה קטן עיין חקרי לב ע"ז ע"ג ומה שכתב בסוכה ל"ח.
תוס' ד"ה אבל אינו פורס על שמע. גט מקושר קמ"ג ע"ג:

תוס' מי שלא ראה מאורות מימיו. חקרי לב ע"ז פ"ג קכ"ט ארעא דרבנן סימן תר"א ועיין ר"ה ל"ג ד"ה רבי יהודה עירובין צ"ו ד"ה דילמא:

דף כד:

קטן פוחח מה שיקרא בתורה ופירש רש"י דאלו גדול פוחח הא דאסור משום ולא יראה בך ערות דבר אבל קטן אינו מוזהר ובאמת לא הבנתי דבריו דאיך אפשר דפוחח שייך לא יראה בך ערות דבר דא"כ איך קאמר במתניתן דפורס על שמע ומתרגום הא וודאי פורס על שמע אסור ג"כ משום לא יראה וצ"ל דרש"י וודאי סבר דלא הוי ממש בלא יראה בך ערות דבר אלא כעין ולא יראה לפי שכרעיו מגולין לפיכך אסרו חכמים לקרות בתורה אבל בפורס על שמע לא אסרו אלא שקשה לפ"ז מאי קאמר ותיבעי לך ערום דילמא ערום ממש וודאי אסור משום לא יראה אבל פוחח דלא הוי ממש משום ולא יראה אלא דחכמים אסרו שפיר קמיבעי לי' בקטן לקרא בתורה דהא אפי' גדול שרי לפרוס על שמע ודוחק לומר דפשיטא ליה דקטן לא שייך ביה לא יראה כמו שכן דעת קצת הפוסקים ועיין בא"ח ע"ה ומש"כ המג"א שם (ומ"ש דערום מותר ולא שייך ביה משום לא יראה היינו מכח קושיות הגמרא ותבעי לך ערום וקאמר באמת דלא אסור אלא משום כבוד צבור ולדעת האוסרים בקטן י"ל דערום לא ערום ממש ואין ערותו נראית) לכן נ"ל דוודאי בעל האיבעי היה סובר דמה שאמר במתניתן אבל אינו קורא בתור' היינו אפי' שלא בצבור דאסור הוא מצד עצמו וא"כ לפ"ז הוה צריכין לומר בע"כ הטעם משום דקרוב הוא ללא יראה ולפיכך גזרו רבנן אבל בפורס על שמע לא גזרו ומיבעי לי' אי גם בקטן גזרו או לא ולזה השיב לו לדידך דאמרת משום עצמו איכא איסורא א"כ תיבעי לך נמי בערום דאם נאמר דקטן ערום אסור משום לא יראה א"כ גם החכמים לא חלקו כמו בדאורייתא אין חילוק. אלא וודאי פשיטא לך דערום אסור עכ"פ משום כבוד צבור ולעצמו אין איסור א"כ ה"ה פוחח ועיין בריטב"א ולא הבנתי דבריו דאיך שייך למיבעי בגדול דהא בהדיא מפורש דאינו קורא בתורה וצ"ל דלעצמו קמבעי ולא בצבור. ועיין טורי אבן ואי לאו דמסתפינא ה"א דט"ס יש ברשי' ומ"ש רשי' משו' ולא יראה על ערום קאי ויש חסרון בדברי רשי' אלא שידוע אזהרת הקדמונים שלא להגיה ושוב ראיתי מ"ש בזה בשושנים לדוד עיין עליו:

כהן שיש בידו מומין כו'. רשי' פירש שאסור להסתכל בכהנים בשעה שנושאין את כפיהם ומי שמסתכל עיניו כהות והתו' בחגיגה דף ט"ז הקשו עליו דזה דוקא בזמן שבית המקדש קיים כמבואר שם לפיכך פירשו משו' היסח הדע' הוא וכמבואר בירושלמי

ואפשר לומר דקשה לרשי' למה נקט כהן שיש בידו מומין הא מבואר בגמרא דאפילו בפניו וברגליו נמי אסור. אמנם הרע"ב כתב הטעם כשיש ברגלו מומין יבואו להסתכל ברגליו ועי"כ יבואו גם להסתכל בידיו והמסתכל בידיו עיניו כיהות לפי שהשכינה שורה על ידיהם נמצא לפ"ז להכי לא נקט פניו ורגליו לאשמעי' דעיקר האיסור משום ידו כי מצד רגליו ופניו אין איסור רק שע"י זה יבא להסתכל בידיו ובידיו אפילו בזמן שאין בהמ"ק קיים השכינה שורה ועיניו כהות ושם בחגיגה מיירי אפילו בכל הגוף עיניו כהות. וזה דוקא בזמן שבהמ"ק קיים אבל להתוס' ולהירושלמי וודאי קשה למה נקט במתני' ידיו וראיתי שוב בטורי אבן כי מפני דוחק הקושיא למה נקט ידיו מוקי למתני' בזמן שבית המקדש קיים ולא נהירא וגם שאר דבריו דחוקים:

מפני שהעם מסתכלין בו עיין בט"ז סימן קכ"ח וביד אהרן שם ומ"ש בתענית ריש פרק ד':

כשאתה מגיע אצל וחכיתי ברכי יוסף א"ח כ"ה ע"ד:

לימא תנינא להו דת"ר תפילין מרובעת. ביבין שמועה דף י"א ע"א הקשה למה צריך להביא הך דרבא בתפרן ובאלכסונה ואפשר לומר דמשום דוודאי דמתני' מיירי בעושה הבית עגול דהוה סכנה כמו שפירשו שיכנס בראשו אבל אי הבית אינו עגול רק התיתורא מזה לא מיירי. ובאמת יש לפרש תפילין מרובעת על התיתורא ולא על הבית כמ"ש המרדכי והביא המג"א בסימן ל"ב שיש מפרשים כן כי הבית רשאי להיות עגול אמנם מדאמר רבא (הפוסקי' הביאו רב פפא וכן הוא במנחות) הן ואלכסונן דקאי על התיתורא כמ"ש רשי' משמע דהבית פשיטא דבעי מרובע אלא אפי' התפירה ג"כ וא"כ שפיר קאמר לימא תנינא. ועיין עוד שם ביבין שמועה:

תוס' ד"ה כשאתה מגיע כוונת התו' נראה דאין מורידין סתמא קאמר דמשמע אפילו בדוחק כשירצה לכוון יכול לכוין לקרות כהוגן אפ"ה אין מורידין כיון שמכח הרגל יטעה ולזה הקשה מר"ח ותירצו דוודאי ר' חייא הי' יוכל לקראת כהוגן ע"י טורח אלא שבכל זה לא הי' מורידו כדכתיבנא. אמנם לפי שאלי' אמר לו שעי"כ תהי' הגאולה לפיכך הורידו הא אלו לא הי' יכול לקרות כהוגן אפי' ע"י טורח אע"פ שהיה מביא הגאולה לא הי' מורידו. אמנם מדבריהם בב"מ נראה שלא כתבו שהיה יכול לקרות בדוחק דלא הי' יוכל לקרות כלל כהוגן ואעפ"כ שרי כיון דלא אפשר בעניין אחר ועיין בחקרי לב דף כ"א שדקדק על התוספ' למה הוצרכו לומר ולפי שאמר ובאמת לא קשה דהתוספו' ס"ל דבלא"ה אין להוריד אע"פ שיוכל לדחוק עצמו. ועיין ברכי יוסף כ"ה:

דף כה.

הכל בידי שמים. מעין גנים כ"ב ע"ב:
מעשה עגל כו' נקרא ולא מתרגם. שנות חיים צ"ז:
אין מפטירין בהודע את ירושלים. זרע אמת בחידושים סימן נ"ה:
רשי' משתקין אותו בנזיפה כו' שעוקר הכתוב ממשמעו ומחייב חטאת על השוגג וכתב בפרשת הכסף דף י"א ע"ב דצריך למשכוניה נפשין אדברי רשי' ולפרש דמיירי דבא על הכותית בצנעא דאלו בפרהסיא הא אית בי' באמת כרת ודבריו תמוהים דהך כרת הוא מדברי קבלה ואינו חייב חטאת על השוגג ואם מביא חטאת הרי הוא מביא חולין לעזרה ושוב ראיתי שהשיגוהו בדרך המלך דף א' ע"ג ועיין בקול הרמ"ז דהקשה דאיך כתב רשי' ומיתות ב"ד על המזיד בהתראה אטו משום זה ימיתוה ב"ד. ולע"ד הקלושה בוודאי ב"ד שבאותו שעה ידעו אולי ישמעו התלמידי' שלא הגיע להוראה ויקבלו זה הדין ממנו ואח"כ בהגיעם להוראה יטעו בזה:
רשי' מעשה עגל ראשון מנחת בכורים:
תוס' ד"ה יברכוך טובים רצוף אהבה אהבת עולם:

דף כה:

הודע את ירושלים נקרא ומתרגם פשיטא מקשים מאי פריך פשיטא הא ר"א חולק במתני' אלא שאפשר לומר דמתרגם קשיא ליה כיון דאשמעי' דנקרא דלא כר"א ממילא נמי דמתרגם אלא לפ"ז קשה דא"כ מאי מתרץ לאפוקי מדר"א ועיין בלבוש סימן תצ"ג דפירש טעמו דר"א מדכתיב אביך האמורי ואמך החיתית וא"כ הוה ח"ו גנאי לאברהם ושרה ולפיכך אמר לו ר"א עד שאתה בודק בתועבת ירושלים צא ובודק בתועבת אמך דקשה דאמך מאן דכר שמיה הו"ל בתועבתיך אלא להכי כעס ר"א בשביל שהזכיר את אבותינו לגנאי וזהו שמתרץ דה"א משום שיש בו גנאי לאבותינו אע"פ שנקרא לא נתרגם עכ"פ קמ"ל דמתרגם נמי דאין זה גנאי או לא קאי על האבות ועיין משכנות יעקב ח"י ע"ד זרע אמת בחדושים סימן נ"ה:
פרק רביעי
בני העיר שמכרו רחובה של עיר. תמים דעים סימן קי"ד:
בית הכנסת לוקחין בדמיו כו' ליקוטי הרמב"ן ט' ע"ג:

דף כו.

זו דברי רבי מנחם ברבי יוסי כו' והקשה בדברי אמת בקונטרסים למה פסקו הפוסקים כרבנן דרחוב אין בו משום קדושה והא קיימ"ל הלכה כסתם משנה ותו על רבי יוחנן גופיה קשה דאמר הלכה כסתם משנה והוי ליה להקשות ומי אמר רבי יוחנן הכי. ואפשר לומר אע"ג דר' יוחנן כללא כייל הלכה כסתם משנה מ"מ יש בו חוץ מקומת ידועים שהיה רבי יוחנן יודע דמתניתן כיחידאה הוא והיה מפרשה דאין הלכה כיחיד נגד רבים ולכן סמך על הכלל כי היה מפרש לתלמידים המקומות שיבא מן הכלל. ולכאורה י"ל דאין סברא לומר דמתניתן דוקא כרבי מנחם ברבי יוסי דהא טעמא דרבנן משום דאקראי בעלמא הוא וא"כ דוקא בסתם רחוב שמתפללין בו בתענית ומעמדות דיקא הא אם אירע שמתפללין בו בקבע אף רבנן מודה דרחוב כזה יש לו קדושה וא"כ יכולין לפרש דמתניתן ברחוב כזה מיירי אלא שר' יוחנן היה לו בקבלה דמתניתן ר"מ היא ואפשר דזו כוונת רש"י שכתב בהדיא אמרינן במגילה דהוא אמרה דמאי בעי רש"י בזה אלא אי לא מצינו בפירוש דהוא אמרה שפיר היינו יכולין ליישב המשנה אליבא דחכמים אמנם מכח מה שמצינו בתו' מוכר' הוא א"כ לפ"ז עכ"פ עיק' המשנ' לא נדחית אמנם מדברי הפוסקים משמע דרחוב בכל ענין אין בה קדושה ואין מקום להאריך בזה ומה שכתב בזה בראשון לציון יראה המעיין שדבריו דחוקים:

ירושלים לא נתחלקה. עיין מהר"ל בן חביב סימן יו"ד רש"י ותוספות דרך הקודש ח' ע"ד חזון נחום טהרות כ"א כ"ב:

מה היה בחלקו של של יהודה חזון עובדיה ר"ג:

ל"ש אלא שלא מכרו ז' טובי העיר אדרת אלי' קובו דף כ"ו פרח מטה אהרן ח"ב קמ"ב ע"ג אורח לצדיק חא"ח סימן א'. ועיין מחנה אפרים הלכות צדקה דף כ"ב:

שבעה טובי העיר עיין ב"ב כ"ג ד"ה אחולי אחילו:

רש"י תוספתא ובמעמדות תנן מתכנסין לעריהן הרב המאירי הביא זה בשם יש מפרשים אלא שלא כתב שהי' בה"כ ברחוב וגם הך תוספתא וודאי אין כוונתו שהי' בה"כ בנוי ברחוב דא"כ אין זה רחוב אלא שהקיבוץ קרא בה"כ אמנם מה שכתב דהמעמד הזה אקראי הוה שאינו חוזר חלילה עד חצי שנה לא ידעתי כוונתו דנראה מזה שלא הי' בכל עיר ועיר אנשי מעמד ומדרך הסברא אינו נראה כן כי למה לא יהיה בכל עיר ועיר מאנשי מעמד השייכין למשמרה ואולי אף שהיה בכל עיר אלו היה מתפללים ברחוב זה ואלו היה מתפללים ברחוב אחר. ועיין מכתם לדוד דף כ"ז ע"ב ומ"ש בריש פרק ב' דתענית:

דף כו:

אפילו למשתי ביה שכרי ליקוטי הרמב"ן ט' ע"ד:
רבינא הוה ליה ההיא תלא דבי כנישתא ליקוטי הרמב"ן יו"ד ע"א אדרת אלי' קובו דף כו':
חלופי וזבוני שרי אגורי ומשכוני אסור תמים דעים סימן קי"ז:
תשמישי קדושה. עיין ברכות וי"ו ד"ה אלו תפילין:
האי תיבותא דארפט. תבואת שור קט"ז:
ההיא בי' כנישתא דרומאי שבת מ"ד ד"ה ואין מצילין ב"ב כ' ד"ה היא גופה:
ס"ת שבלה. עיין בתשובת שבות יעקב ח"ג שנדפס מחדש סימן יוד:
תוס' ד"ה מריש ה"א כו' פירוש רש"י. עיין בר"ן שהקשה כפשוטו דאם פורסין לפנים וודאי הוה תשמיש קדושה וא"כ קשה איך הוה רצה לומר דהוא תשמיש דתשמיש וגם לפי המסקנא מה צריך לומר דמנחיה ספרא עליה וכן בתוספות הקש' בסגנון זה ולא ידעתי למה התוספות מרחוק הביאו לחמם. ועיין בתשובת הב"ח סימן י"ז ובאלי' רבה סימן קנ"ד:

דף כז.

כוותיה דרב פפי מסתברא חולין צ"ז ד"ה אמר רבא גיטין ל"ט ד"ה הלכה:
איבעיא להו מהו למכור ס"ת ישן ולקח בו חדש על הסוגיא ורש"י ור"ן גופי הלכות ל"ח ע"ב ל"ט ודף ע' ע"ב קד קה:
כיון דליכא לעליא עלויא אחרינא שפיר דמי. עיין בהר"ב המאירי שכתוב כיון דדיוקא דרישא סתר דיוקא דסיפא דמרישא משמע בשוין אסור ובסיפא דוקא משמע דהורדה אסור אבל בשוין מותר אמרינן דרישא עיקר ובשוין אסור ובסיפא מתוך שלא יוכל לומר אבל תורה לא יקחו תורה דהא וודאי בתורה כיון דלא אפשר לעלויא בדיעבד שרי אבל אחרינא אף בדיעבד אסור ויש מפרשים דהדיוק דרישא דשוין מותר היינו בדיעבד והדיוק דסיפא דשוין אסור היינו בלכתחילה וכן הוא דעתו. ועיין בר"ן דדבריו מגומגמים טובא וגם נפל בו חסר ויתר ואני הגהתי אותו כראוי ומפני יראת האריכות השמטתי. ועיין מה שהאריך בו בשער המלך דף י"א בחלק א':
אבל לא נביאים וכתובים ע"ג חומשים. עיין ב"ב י"ג ד"ה מדביק:
אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה. עיין מגילת ספר עשין דף וי"ו. ועיין מה שהקשה במלך שלם ח"ב דף ל"ה דהכא משמע דפ"ו עדיף מתלמוד תורה ואלו בערובין דף ס"ג כפי מה שכתב שם הרי"ף ת"ת עדיף מפ"ו ולא הבינותי דהיכא מוכח מהכא

דפ"ו עדיף מת"ת דמכירת ס"ת לא מקרי ביטול תורה בע"כ שהרי אמר אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ואפשר דהרב מלך שלם אזיל לשיטתיה שהבין דדוקא מעיקרא כדי ללמוד שרי אבל אם כבר למד אסור למכור ס"ת לצורך פרנסתו כדי שיוכל ללמוד אח"כ וזו וודאי אינו נראה כמו שדחה הוא עצמו אח"כ אלא דבכל ענין מותר לצורך פרנסתו ומכירת ס"ת אינו ענין לת"ת עיין ב"ב ח' ד"ה פדיון שבוים ודף קנ"א ד"ה איבעי' להו ובע"ז י"ג ד"ה ללמוד תורה.

לא תהו בראה. עיין ב"ב י"ג ד"ה לישא שפחה גיטין מ"א ד"ה לא תהו:

לא שנו אלא שמכרו והותירו כו' בד"א בשלא התנו באר יעקב יו"ד ע"א ולהלן מרכבת המשנה ח"ב פ' י"א דתפלה הי"ד:

שבעה טובי העיר מרכבת המשנה ח"ב פ' י"א דתפלה הי"ז ופ"י דתפילין ה"ד:

תוס' ד"ה כוותיה דרב פפי מהכא משמע דהלכה כר"י בן לוי בחולין דף צ"ז דחו ראי' זו בשם רבינו תם דרבי יוחנן דאמר בית שמגדלין בו תפלה אף תפלה קאמר וא"כ רב פפי דלא כרבי יוחנן ולא כריב"ל ואע"ג דלכאורא י"ל דניהי דר' יוחנן סבר דשניהם נקרא גדול כמו שמצינו בקראי עם כל זה אפשר דבית תפלה עדיף מבית המדרש אפשר דר"ת לא ס"ל הכי כיון דשניהם נקראו גדולים אין חילוק מיהו הא קשה דבקדושין דף כ"ג ד"ה איכא כתבו בשם ר"ת הראי' זו שהביא כאן דהלכה כריב"ל א"כ דברי ר"ת סתרי אהדדי. ועיין בהרא"ש פרק לולב וערבה שכתב ג"כ דר"ת פוסק ריב"ל ור"י הלכה כרבי יוחנן ואפשר דבדרך דחי' בעלמא אומר ר"ת אבל מודה הוא בעיקר הראי'. ועיין ביבין שמועה דף פ"ט ע"א. ועיין בתוספות הרא"ש ולא הבנתי דבריו איך אפשר דר' יוחנן מודה וגם בתוספות בקדושין לא משמע כן:

תוס' ד"ה אבל התנו באר יעקב יו"ד ע"א:

דף כז:

אין מוכרין את של רבים ליחיד ליקוטי הרמב"ן יו"ד ע"א תמים דעים סימן קט"ו:

מימי לא עשיתי קפנדריא אפי' במקום שמותר כמ"ש הריטב"א ותוספות הרא"ש והמאירי. ועיין טורי אבן:

ולא נשאתי כפי בלא ברכה הרב המאירי הביא בשם יש מפרשים דאם היה נושא כפיו כמה פעמים היה מברך כל פעם וכתב דלא נראה דוודאי חייב לברך כל פעם אלא שהיה מוסיף ברכה יתירה בעלייתו וכדמהדר אפיה שהיה מראה חבה יתירה ואהבה עזה ע"ש. אמנם בספרו הנדפס מחדש בסוטה ל"ט כתב דאע"ג דאינו מעכב אלא הידר מצוה היא

ועיין מ"ש הריטב"א ובטורי אבן כתב כי ר"א הוא שתיקן לברך ואינו נראה ואם נאמר כן יותר מסתברא שהוא תקן יהי רצון בתחלה ורבון עולמים כדמהדר אפי' כמ"ש הרב המאירי כאן:

תוס' ד"ה ולא כנתי. מרכבת המשנה ח"ב פ"ג דתשובה ה"ו:

דף כח.

ולא אכלתי מבהמה שלא הורמה מתנותי' כו' אם נאמר דמאי דקאמר הגמרא דלית הלכתא כוותיה היינו דלא הוי כאוכל טבלים אבל איסורא מיהו איכא קשה מאי רבותא דרבי פרידא וכה"ג הקשו התוס' בחולין ל"ו גבי יחזקאל וע"ש בפר"ח ובפלתי ודוחק לומר דרב פרידא בח"ל היה וא"כ מוכח מהכא דעכ"פ איסורא דרבנן הוה ועיין מה שהאריך בטורי אבן ומה שכתב עליו במחזיק ברכה חי"ד דף פ"ד:

שאל רבי את ר"י בן קרחא עיין ב"ב קי"ג:

במה הארכת ימים עין יוסף מ"ט ע"ג דת ודין ס"ו ע"ב:

אם נאמר כבש למה נאמר אחד. זבחים י"א ד"ה הגה אחד:

לא קריתי בחניכתו עין יוסף פ' ע"א:

בה"כ שחרב כו' שנאמר והשימותי את מקדשיכם והקשו האחרונים דלמא מקדש שהיה כבר קאמר וכדאמרי' בגיטין גבי הכותב נכסיי לעבדו עבדו שהיה כבר ותירץ מהרי"ט בצפנת פענח פ' וישב ובתשבותיו דה"ט דכתיב השימותי לשון שממון והוא זמן רב אחר החרבן ואעפ"כ קרא מקדשיכם ועיין במוצל מאש סימן מ"ג שהאריך בזה. ובעץ חיים פ' ויצא דף ח"י שכתב תירץ אחר ובת"כ דריש מדכתיב מקדשיכם מרבינן בתי כנסיות ובתי מדרשות ובשושנים לדוד כתב כן מדעת עצמו:

תוס' ד"ה כי קאמר איהו בשוין. יד אהרן א"ח קל"ה בהגהות ב"י:

דף כח:

בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות. לשון לימודים ל"ט ע"א צרור הכסף ק"ו ע"א. מחנה אפרים הלכות צדקה כ"ב ע"א גופי הלכות י"ט ע"ב מלך שלם ח"ב ל"ו ע"א יצחק ירנן י"ג ע"ד ועיין ב"ב ג' ד"ה ועייליה:

ה"ד הספד של רבים כו' רפרם אספדי' לכלתיה כו'. שנות חיים כ"ג אמרי שפר למהראנ"ח:

רפרם אספדיה לכלתיה. מנחת בכורים עין יוסף ל"ה:

תוס' ד"ה בית הכנסת של בבל כו' שהרי לעת בא הגואל ב"ב תפקע קדושתן והקשה בגופי הלכות דהא לקמן בדף הסמוך אמרינן דעתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שיקבעו בא"י וא"כ הרי לא פקע קדושתן לעת הגואל וכן הקשו במג"א סימן קנ"א ס"ק י"ד. ותירץ דהתוספות מיירי בחרבנן כיון שנתחרבו לא יקבעו בא"י והוא עצמו כתב וצ"ע כי וודאי אין סברא לומר כן כי מה חטאו בשביל חרבנן הא עכ"פ למדו בהם תורה והתפללו בהם (וגם בגופי הלכות תירץ כן) ובאלי' רבה כתב שיקבעו בא"י אבל לא יהיה להם דין בה"כ ע"ש. וכ"כ בלשון לימודים והיא גופא קשיא דא"כ מנלי' להתו' דהא כל עיקר סברתם אי בע"כ תפקע קדושתם שיעמדו בח"ל וממילא כיון שאין איש פקע קדושתם אבל אם נאמר שיקבעו בא"י מנלן דפקע קדושתם ועיין במהרש"א בח"א שכתב לקמן כ"ז בר קפרא דדרש למה תרצדון הרים כולכם בעלי מומים הוא חולק על ר"א הקפר כי ר"א הקפר סבר שבאו לטובה לשמוע תורה ולפיכך זכה לקבוע בא"י אבל הבר קפרא סבר כי לא באו לטובה אלא להתדיין עם סיני שיתן הקב"ה התורה עליהם מחמת גבהם ודחאם הקב"ה מחמת מומם ולפ"ז מה"ת יקבעו בא"י כי מה זכות להם וכיון שכן שתבור וכרמל לא יקבעו בא"י אזדא ליה ק"ו דר"א הקפר על בתי כנסיות ובתי מדרשות ולא יקבעו בא"י וא"כ הך מ"ד ס"ל כבר קפרא ולא כר"א הקפר והא דהוצרכו התוס' לתרץ להני אמוראי דלא רצו לכנוס מפני הגשמים ולא כתבו דהני אמוראים כר"א הקפר ס"ל וא"כ בטל הך דינא דבה"כ של בבל משום דהתוס' ניחא להו לומר דהך דרב אסי הלכה היא ואין אמוראי בתראי חולקים עליו. והרמב"ם השמיט הך דינא דבה"כ של בבל ועיין מה שתי' בלשון לימודים. ולפמ"ש אם היה מפרש כפי' התוס' י"ל דהוא סבר כי רב אסי סבר כבר קפרא ושאר אמוראי סברי כר"א הקפר ופסק כאמוראי בתראי. ושוב ראיתי ביצחק ירנן דתירץ לקושית המג"א והגופי הלכות כמ"ש ועיין בקרבן נתנאל דהרכיב שני התרוצים דהקרקע יקבע בא"י ולא יהיה לה קדושת בה"כ ובאמת מנלן לבדות חלוקים אלו ולהקל כי ר"א הקפר סתמא אמר שיקבעו בא"י ודילמא גם הכתלים ואטו כתלים לאו קדושה יש בהם.

דף כט.

אמר אביי מריש הוה גריסנא בביתאי בעין יעקב הנוסחא רבא במקום אביי. ונראה לכאורא כן דבברכו' דף ח' איתא שם דאמר אביי להיפך מריש הוה גריס בביתא ומצלי בבי כנשתא כיון דשמע דאין הקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה הוה מצלי היכא דהוה גרס ומהרש"א בח"א הקשה הך דהכא להך דברכות אף כי לפי גירסתו בעין יעקב

הך דהכא רבא והתם אביי לא ניחא ליה למהרש"א דלפלג אביי ורבא בהכי וכבר שאל הרב ט"ז לאחיו מהר"י הלוי בתשובותיו סימן י"ג ותלי פלוגתא דאביי ורבא בההיא פלוגתא דרב פפי ורב פפא דלעיל אי בה"כ עדיפא מבית המדרש או איפכא ולפ"ז רבא דהכי כרב פפא דלעיל ולא כרב פפי ואנן פסקינן כרב פפי כמ"ש התוספות לעיל וראיתי בשמע יעקב דף צ"ו דכתב בפשיטות דהכל עולה בקנה אחד דבה"מ שלו קבע בבה"כ ועכ"פ לא נמלט מן הסתירה כי שם משמע דעשה כן בשביל דשמע להא דרב חסדא דאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה וכאן משמע דעשה כן משום קרא דאהבתי מעון ביתיך ולכן נראה דעיקר הנוסחא כמ"ש בעין יעקב וא"צ לומר כמ"ש בטורי אבן דהוא מן הסוגיו' המתחלפות

דרש בר קפרא מה דכתיב למה תרצדון עיין מ"ש לעיל בשם מהרש"א כי הוא חולק על ר"א הקפר. וכעת ראיתי ביפ"ת בראשית פ' צ"ט שגם מדבריו נראה כן קצת:

דף כט:

אמרה תורה חדש והביא קרבן מתרומה חדשה. עיין חגיגה י"ז ד"ה אמרה תורה:

כמאן דלא כרשב"ג מכאן הקשה במקראי קודש דף קמ"ו על מה דפרשו הך דשואלין ודורשין ל' יום לענין דהוה שואל כענין כמו שפי' הר"ן והביאו ב"י בסימן תכ"ט דעיקר הדרשה בי"ט דא"כ מאי פריך הכא דלא כרשב"ג הלא אינו ענין לו ע"ש ובימיו לא נדפסו חידושי הרשב"א וכעת כי זכינו לאור חידושים הנזכרי' הנה תירץ הכל על נכון שחילק בין המקשן והתירצן ע"ש ועיין בריכות המים ל"ו ע"א:

אפי' תימא רשב"ג עיין בכורת נ"ז ד"ה בפרוס ובתוס' הרא"ש כאן:

מאי פרשת שקלים בית דינו של שלמה כ"ב ע"ג:

דף ל.

אלא אמר אביי קרא שיתא מואתה תצוה אביי גופא הא ס"ל לקמן כר' אמי דאמר לסדר הפרשיות חוזר וא"כ לא הי' קורין בסדרא דיומא כלל רק בענין הפרשיות וא"כ אם חל בואתה תצוה היה קורין רק בפ' שקלים ולא בתצוה אלא לאביי לר' יצחק נפחא הא דקמקשי לדידך דאמרת דקורין בתצוה א"כ יאמרו אקומי קא מוקים אלא לדידך צריך לקרות שיתא עד ועשית וכן בסמוך גבי חל להיות בכי תשא נמי צ"ל כן דאביי לרבי יצחק נפחא אמר כן מיהו י"ל דאף למ"ד לסדר הפרשיות חוזר מודה דאם חל בכי תשא דקורין כל הפרשה וע"כ לא פליג אלא בתרי פרשיות דאין קורין ואין גוללין ס"ת אבל

בימיהם לא הי' מוציאין שני ספרי תורה אבל באותו הפרשה עצמה דאין צריך לגלול קורין כל הפרשה ולפ"ז אפשר גם באתה תצוה מודה כיון שהיא סמוכה ואין הפסק בניהן מודה דקורין הפרשה ודוקא כשהיא פרשה אחרת רחוקה קאמר דאין קורין רק בד' פרשיות ובטורי אבן כתב דאביי חזר מהא דאמר כוותיה דרבי אמי מסתברא וקיבל מה שסתר הגמרא הא כדאיתא והא כדאיתא ע"ש. אמנם נראה מדקאמר ואידך סתמא דגמרא קאמר ליה מאן דסידר הגמרא ובתר אביי ואביי לא הדר ביה. ותו אטו אביי לא הוה ידע הך דחויה הלא פשוט הוא אלא דלא נראה לו כן ולפיכך אמר כוותיה דר"א מסתברא. ושוב ראיתי בשושנים לדוד שגם הוא כתב כדברי הרב טורי אבן. ועיין בבית דוד על המשניות:

השתא אמרי למפרע הא דקרי כלומר שאין כאן היכר כי יאמרו שקרא למפרע ולא בשביל פרש' שקלי' אע"פ שהאמת קראו בשביל שקלים ולא קראו למפרע בסדר היום וכ"כ הריטב"א ובחנם נדחק בטורי אבן:

דף ל:

מסייע לרב הונא דאמר מצפרא כנופיא ופירש רשי' שלא היה קורין בתורה. ולפ"ז נסתר מה שכתבתי לעיל בדף כ"ב מה שהי' קורין בשחרית ויחל דהא הכא קאמר דלא הי' קורין כלל. אמנם הרמב"ן בסי' נ"ט כתב מדקאמר מסייע ליה לרב המנונא משמע דאיכא מ"ד דחולק על רב הונא ולא סבר דבצפרא כנופיא אלא לערב כנופיא וסבר דאע"ג דהי' כנופיא קורין במנחה והוא מ"ד בירושלמי דסבר דקורין בצפרא ברכות וקללות כמו שהביא הר"ן בספ"ב דתענית ואפשר לדידיה נמי הי' קורין במנחה ולדידיה לא קשיא למה מפסיקין כיון דמנחה הוא לית לן בה לאפוקי בפרשיות השבועה וגם לפי דעת הר"ן שם אפשר דאם חל תענית בר"ח אף לזמן הגמרא לא הי' דוחין הקריאה של ר"ח. דדוקא סדר דיומא היה דוחין וגם ברמב"ם פי"ב מהלכות תפלה הי"ו משמע דבתעני' קורין בשחרית ובמנחה ובכ"מ הניח בצ"ע מהגמרא דכאן ובמרכבת המשנה ח"ב כתב דכוונת הרמב"ם על שאר תענית ולא על תענית צבור וא"כ לא היה לו להרמב"ם לסתור והנכון כמ"ש שם דהרמב"ם אינו מפרש מצפרא כנופיא ולפיכך לא היה קורין כלל אלא מצפרא מתחיל הכנופיא ולפיכך ראוי לקרא בדברים המעוררים לתשובה ולא בסדר דיומא:

בפסח קורין בפרשת מועדת של תורת כהנים בספר בית דוד חא"ח דף י"ד ע"ד דקדק מדקאמר בפרשת מועדות ולא קאמר פרשת מועדת שאינו צריך לקרות כל הפרשה אלא

מה ששייך לפסח בלבד ע"ש והמדקדק במשנה ימצא כן שכל מקום שקורין כל הפרשה דשייך לענינא דיומא אמר בב' וכל מקום שאין כל הפרשה מענינא דיומא אמר בלא ב':
רשי' לתענית ומעמדות כו' דבחול ליכא הפטרה ויש לתמוה דהא הגמרא קאמר להדיא מפלגא דיומא ולפנים רבעא קרי ומפטרי וכן לעיל דף כ"ג ע"ב בין לת"ק ובין לר"י מוכח דמפטרי בט' באב ואפשר דרש"י הכי קאמר בשחרית דבשחרית אין מפטירין ומה דאמרי' לקמן דבט"ב מפטירין אסף אסיפם אפשר דסבר רש"י דבזמן הגמרא היו מפטירין וגם היו קורין כי תוליד בנים במנחה ועיין שושנים לדוד:

דף לא.

ברכות וקללות. עיין ע"ז ס"ה ד"ה אבל עושין:
בעצרת שבעה שבועות כו' אחרים אומרים בחדש השלישי. עיין בפסקי תוספות ופר"ח סימן תצ"ד ובמלכי בקודש שם ודברים אחדים דף ח"י ע"ג ע"ד:
י"ט אחרון קורין כל הבכור זו היא נוסחת הרי"ף כמ"ש הר"ן וכן היא גי' הרא"ש והספרי' שכתב הרב המאירי והר"ן הביא שיש גורסים מצות וחוקים וכל הבכור וזו היא גירסת רש"י והסמ"ג ומפרשים דמתחילין עשר תעשר שיש בה מצות וחוקים ובשאלת יעב"ץ ח"ב סימן קצ"ח האריך בזה בחנם במחילה מכבודו:

דף לא:

לפי שאין אומרין ברכה על הפורענות. לשון לימודים דף ל"ז תבואת שור קט"ז גופי הלכות ט' ע"ב יוד מחזיק ברכה כ"ח באר יעקב ט' ע"ב עץ חיים קמ"ב ע"ד ובלשונת ב' ע"ב צפנת פענח למהרי"ט ר"י לימודי ה' לימוד כ"א ועיין מה שהארכתי בזה לעיל בדף כ"ב:
תניא ר"ש בן אליעזר אומר עזרא תיקן בית דינו של שלמה כ"ב ע"ד:
קללות שבתורת כהנים לפני עצרת. עיין ב"ב פ"ח ד"ה וקללת:
ת"ר מקום שמפסיקין שבת בשחרית טעם פלוגתייהו אפשר לומר כי בשבת שחרית תקנת משה הוא וב' וה' ושבת במנחה הוא תקנת עזרא לפיכך סבר ר' יהודה לעשות היכרא בין הקריאות קורין בה' ושבת במנחה מה שעתידין לקרות בשבת הבאה ואין עולין מן החשבון כיון דלאו תקנתא דמשה הוא וצריך שיסיימו התורה בעיקר התקנה שתיקן משה דהיינו בשבת שחרית דוקא אמנם אם יתחילו ממקום שהפסיקו בחמישי א"כ זה שקראו במנחה בשבת ובב' וה' הרי לא נקרא בשבת וגם אין היכר בין התקנות אבל עכשיו מכח שקורין בשבת שחרית מה שקראו כבר יש היכר ור"מ סבר אפשר

דמשה לא תיקן רק עזרא תיקן הכל ועוד אפשר דס"ל דגם הני משה תיקן כדאמרינן בסוף מרובה ואפי' מספר גברא תיקן לחד תרוצא וא"כ א"צ היכר ואף אם נימא דר"מ ג"כ ס"ל בענין התקנה כר' יהודה מ"מ השתא דתקינו ב"ב וה' ושבת ומנחה עולה להם שפיר. ועיין בריכת המים ג' ע"ב שכתב דאם לא קראו בשחרית חייבים לקרות במנחה מתקנת משה ואינו מוכרח דילמא דוקא בשבת שחרית תיקן משה הקריאה ואם לא קראו בשבת זו יקראו בשבת אחר אבל אם יקראו בשבת במנחה אינו עולה להם ידי קריאה וצריכין לחזור ולקרותו בשבת הבאה דהא חזינן לר' יהודה דהלכתא כוותיה אין יוצאים במה שקראו במנחה ובב' וה' וצריכין לקרותו דוקא בשבת א"כ ה"נ. ועיין בית דוד דף ל"ט ע"ד:

תוס' ד"ה מתחיל בפסוק שו"ת מהר"ז רויטנבורג דף מ"ד:

דף לב.

הלכתא פותח ורואה ומברך וקורא גופי הלכות קי"ז ע"ב בית דינו של שלמה מ"ד ע"א:

כל הקורא בלא נעימה תבואת שור קי"ז. עין משפט ב' ע"א. ועיין בקונטרס הנקרא קריאת שמע:

ת"ר משה תיקן להם לישראל הביא הך ברייתא לתת טעם ולפרש מה שאמר במשנה שיהי' קורין כל אחד ואחד בזמנה דאפשר לומר שהקריאה היא מן התורה דזו ליתא שהקריאה היא רק תקנתא דמשה והוה כמדרבנן וכן כתב הר"ן לעיל גבי מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה והכסף משנה פ' י"ג מהלכות תפלה אלא כיון דמוידבר משה נפקא לן לדרוש בעניינו של יום ממילא כי תקן משה הקריאה מענינא דיומא תיקן ואפשר דדרוש זה לדרוש מענינא דיומא דאורייתא היא ועל זה סמכו הקריאה בתורה ובבה"כ ובעשרה אבל הוא רק תקנתא בעלמא ואם דרש מענינא דיומא בלי קריאה בתורה יצא ידי דאורייתא. ועיין בית דינו של שלמה סימן ט' וסימן יו"ד י"א:

תוס' ד"ה הלוחות והבימות כו' ואכתי קשה כו' עיין ברש"י שם דלפי פרושו לא קמבעי לן היכא דגייז ושדי רק היכא דנמחק והגיליון של מעלה ושל מטה קיים וא"כ י"ל דהערוך מפרש כפי' רש"י אמנם התוספות לא מפרשי כרשב"י וכן כתב הר"ש בסוף ידים דהאיבעי' היא היכא דגייז ושדי אלא שדברי הר"ש מגומגמין שם טובא ועיין במאירי על שבת הנדפס מחדש דכתב ג"כ דאין חילוק בין גליון בפני עצמו או מספר שנמחק ועיין

בזכרון יוסף דף ט"ו. ועיין ביבין שמועה שהקשה על התוספות דמאי קושיא דלא רצה לפשוט ממימרא דאמוראי כמ"ש בכמה מקומות ע"ש בדף כ"ה:

תוס' ד"ה גללו מבחוץ כו' ולכתחילה כו' כר' יהודה דברי התוספות תמוהים כמ"ש מהרש"א. ועיין בשירי כנסת הגדולה סימן קל"ט ובלחם יהודה דף כ"ג והכל בו והאורחת חיים הביאו בשם י"א דעה זו של התוספות דפותח ורואה גולל ומברך ולאחריו וודאי צריך לגלל והאחרונים נתקשו בדבריהם. ועיין בט"ז ולדעתי הקלושה ברור שהי' לי"א ולהתוספו' נוסחא אחר' בגמ' היפך נוסחא שלנו אשר ע"פ זה יצא להם דין זה דבימי חכמי התלמוד היה צריך לגלול אף לפניה:

תוס' ד"ה בלא אותה מצוה. עיין שבת י"ד מה שציינתי שם:

ב"ה אשר עזרני עד כה: